



קונטרס

אאלפך חכמה

בלבבי משכן אבנה

אוצר האותיות

ערך בצל

תורה לשמה

תורת שעשועים

לא מונה כלל



נשמח לקבל הערות והארות,
וכן תוספות קצרות על
הקונטרס, על מנת לתקן
ולהוסיף במהדורה הבאה
בע"ה.

כמו כן, המעוניין לסייע להגיה
את הקונטרס כל שבוע לפני
צאתו, יפנה למערכת.



להאזנה לשיעור בקול השון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקישים: כוכביות [*]
סולמית [#] -
[מספר שיעור] -
סולמית [#]



© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור קונטרס
'אאלפך חכמה',
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
ישלח בקשה במייל:
bilvavi231@gmail.com

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים, ניתן ליצור קשר
עם מערכת
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

תוכן העניינים

"בא אל התיבה"

ערך בצל

עבודה

בלבביפדיה עבודת ה' בצל ז

מחשבה

בלבביפדיה מחשבה בצל יט

סוגיות במחשבה בצל לא

ר"א שערים

צירוף ב-צ / ב-ל / צ-ל לה

קבלה

בלבביפדיה קבלה בצל מא

מילון ערכים בקבלה בצל מז

ארמית

מילון ערכים בארמית בצל - בלפסין - בצלצול -

מח רכפה - שמרקע - בצלול



מדור עבודה

בלביפדיה עבודת ה'
בצל

בלבניפדיה עבודת ה'

בצל

וזה מה שהוזכר לעיל שבצל הוא נוטריקון לב-צל, ומונח כאן הגדרה של הבצל - שהוא מורכב מהלב שזה התוך-הפרי, ומצל שעניינו הוא דבר שמסתיר על מקור ההארה, שעי"כ נעשית החשכה מסויימת^ז וזה כדוגמת הארת החמה שמאירה ביום, שכשישנו צל על אף שמקום הצל אינו הופך להיות חושך, אך ישנו דבר שמסתיר את הארת החמה, ולפי ערך כח ההסתרה של הדבר המסתיר, כך נוצרת מציאות של הסתרה שתולדתה היא מציאות הצל.

וא"כ בעומק כמו שהוזכר, הבצל מורכב מהתוך שבו ועל גבי אותו תוך ישנם את הקליפות המכסות, שמחד הם מכסות את מה שנמצא בפנים, אבל מאידך הוא נקרא בצל שמונח בו שורש הבץ מלשון דבר המבצבץ כפי שהוזכר, והיינו משום שדייקא אותם גלדים של הבצל מגלים את מה שנמצא בפנים כיון שהם לא קליפות שמסתירות אותו לגמרי כהסתרה מוחלטת אלא רק כהסתרה חלקית, וכל גלד וגלד של הבצל הוא כעין קליפה נוספת שנעשית על ידו הסתרה יתירה.

ונתבונן להבין - באופן כזה שההסתרה היא הסתרה מוחלטת הרי שמתגלה הב'-צל כלומר, ב' פעמים ק"כ שבגימטריא צל שעולה עמלק, והיינו שהמהות של עמלק היא הסתרה מוחלטת של מה שנמצא בתוך ובפנימיות.

בצל - אחד מפירות הארץ, והוא מוזכר בפסוק ביחס שבני ישראל אמרו במדבר (במדבר יא, ה) "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים וגו' ואת הבצלים".

ומה שהבצל נקרא בצל טעם הדבר, ראשית משום שצבעו הוא צהוב שהוא צבע המבצבץ שזהו האותיות ב'-צ' שבבצל.

'לב' שב'בצל' - ה'תוך' שבבחינת אור, וה'צל' שב'בצל' - הסרת האור ע"י הקליפות שעי"כ מתגלה ה'ב-צ' שב'בצל' - אור המבצבץ

אבל בעומק יותר, המילה בצל היא נוטריקון לב-צל והיינו על משקל לשון הרמב"ם ב"ג עיקרים שיש 'לב' שהוא לעומת 'קליפה'. כלומר - המהות של הבצל מתגלה בו בהיותו מורכב מהלב - התוך, ה'אוכל' והפרי שבבצל, ומהקליפות שבו שנמצאות זה על גבי זה ומכסים על הבצל.

וברבותינו מצאנו שכאשר הם באים לצייר ציור כללי למציאות הבריא, הם מגדירים שכל הבריא כולה היא כצורה של בצל, והיינו שיש את התוך-הפנימיות של הבריא וכל מדרגה ומדרגה היא כמו קליפה על גבי המדרגה שקדמה לה, כלומר, צורת הבריא היא באופן כזה שב'תוך' גנוז אורו יתברך שמו, ועל גבי האור הגנוז בתוכו ישנם כיוויים והעלמות, דברים שמעלימים את מה שנמצא בתוכו, והכיוויים הללו שמעלימים על מה נמצא בתוכו, הם בהכחנה של קליפות הנמצאים בבצל.

* ששם הרמב"ם כותב זאת ביחס לתורה - זה לשון הרמב"ם שם (פיה"מ לסנהדרין פרק חלק, היסוד השמיני): "וזה שאומר שכמו אלה הפסוקים כו' ספרם משה מדעתו הנה הוא אצל חכמינו ונביאנו כופר כו' לפי שחשב שיש בתורה לב וקליפה".
^ז עד שבאופן הרחב והגמור זה הופך להיות חושך, [וכפי שיתבאר לקמן].

ויש את הממוצע בין האור לחושך שהוא הוא הצלם.

ובדקות כמו שהרחיבו רבותינו ישנם שני צלמים, הצ' שבצלם זו מדרגה אחת של צלם והל' שבצלם זו מדרגה נוספת של צלם.

והאות מ' שבצלם - כהגדרה כוללת היא מדרגה שלישית של צלם לאחר מדרגות הצ' והל', אבל בהגדרה יותר מדוקדקת, הצ' והל' הם צלמים והמ' הוא מלשון ממוצע, כלומר היא ממוצעת בין האור של הנשמה לבין הלבוש של הנשמה שנקרא צלם.

ואם כן, כשנבוא לסדר את סדר המדרגות מלעילא לתתא - הנשמה היא אור.

הממוצע בין האור לצלם זהו המ' שבצלם שהיא מלשון ממוצע, אמצע.

למטה מכך הם הצ' והל' שבצלם בבחינת צל.

ולמטה מכך מדרגת הגוף שהוא חושך גמור. זה צורת האדם.

ובעומק, זה לא רק צורת אדם אלא כך היא צורת כלל הבריאה אלא שהגילוי של זה בפועל גמור מתגלה באדם, שכאשר הקב"ה ברא את האדם, - הוא ברא אותו עם נשמה, - הוא ברא אותו בצלם בחינת ממוצע - הוא ברא אותו עם צ' ול' בבחינת צל, והוא ברא לו את הגוף. זהו הצורת אדם השלימה משורש יצירת האדם.

וכדברי רבותינו שבשעה שהאדם מת הנשמה נפרדת מהגוף - הפירוד של הנשמה מהגוף חל על השורש של מה שחיבר ביניהם, וכיון שנתבאר ששורש מה שחיבר ביניהם זהו הצ'-ל' ובהרחבה יותר הצ'-ל'-מ' בבחינת צלם, על זה נאמר בלשון הפסוק (שה"ש ב, יז) "ונסו הצללים", כלומר שהצללים נסתלקו כאשר הסתלק הצל, והיינו שכאשר נסתלק הצל, נסתלק הממוצע בין הנשמה לגוף, בין האור לחושך, ועי"כ חלה המציאות של "חשכו האורות" (קהלת יב, ג) שזה הגדרת מיתה

מהות הצ' דתיקון - מדרגת הצל - צלם שהיא הממוצע בין אור הנשמה לבין חושך הגוף

וביתר הרחבה - ישנם שני מושגים בתפיסת צל, שהרי כמבואר בדברי רבותינו, באדם שמורכב מנשמה וגוף, בכללות הנשמה נכנסת לתוך גופו של האדם, אבל אליבא דאמת, לרוב תוקף ההארה שהנשמה מאירה, אי אפשר לה להיכנס לתוך הגוף שהוא חשוך ועכור אלא ע"י כח המסתיר את ההארה, כיון שאם היא תכנס לגוף ללא כח שמסתיר - ולא קימעא - את הארת הנשמה, הרי שהגוף יזדכך בזיכור גמור וממילא תתבטל ממנו מציאות הבחירה, ובאמת זה מה שיהיה לעתיד לבוא בתחיית המתים שהנשמה תחזור ותיכנס לגוף, ואז היא תאיר בתוקף רב ועי"כ הגוף יעשה יותר זך ויותר זך ומכאן כך ישנם לכל המדרגות שיהיו לעתיד לבוא כמו שהאריכו רבותינו.

אבל כאן בעולם דידן שרצון הבורא יתברך שמו שתהיה לאדם נשמה בתוך גוף באופן שיהיה שייך בחירה, וזאת לא יתכן אלא באופן שכוחות הגוף לא יחלשו טובא אלא בשיעור הראוי המאפשר את הבחירה בין טוב לרע, לצורך זה, חקקה חכמתו של הבורא יתברך שמו שהנשמה הנכנסת בתוך גופו של האדם, לא תיכנס כפשוטו ממש לתוך הגוף, אלא היא תיכנס דרך לבוש שמסתיר במידת מה את הנשמה, ועי"כ, כאשר הנשמה נכנסת אל תוך הגוף, היא אינה מאירה בתוקף הארתה אלא הגוף יכול לקבל את אותה הארה באופן שהוא אינו מתבטל מתכונות הגוף שבו.

והכח המסתיר והמלביש את הנשמה הוא הנקרא בלשון רבותינו כידוע צלם שמורכב מהאותיות צל-מ', ובלשון ברורה - יש את עצם הנשמה שבמהותה היא אור, יש את הגוף שהוא מציאות של חושך - וכפי שהוזכר לעיל שכשיש תוקף של הסתרה מוחלטת לאור, המקום נהפך למציאות של חושך, שזה מה שמתגלה בגוף.

כך נצרך הממוצע של הצלם שמצמצם את האור ממדרגת אור למדרגת ניצוצין המבצבים כפי שנתבאר.

אבל לעומת כך מתגלה להיפך בצלם דקלוקל צל שבא להסתיר הסתרה מוחלט, ומצד כך כפי שהוזכר בראשית הדברים, אחד מהצירופים של המילה בצל הוא ב' צל שפעמיים צל זה בגימטריא עמלק, וזה א"כ השורש של הצלמים דעבודה זרה שאינם צמצום ההארה בכדי שההארה תהיה בשיעור שהמקבל יוכל לקבלה, אלא צמצום ההארה היא עד כדי מציאות של הסתרה מוחלטת של חושך.

והחושך, הרי הוא שורש כל מציאות הע"ז, כביכול הוא יתברך שמו שהוא 'אור אין סוף', כולו אור, והעבודה זרה שחש ושלום באה 'זה לעומת זה', היא מעמידה את החושך, היפך ממציות האור.

ואיך האופן שהעבודה זרה שכל מציאותה חושך, מסתירה את מציאות האור? - ע"י שהיא נוגעת בממוצע בין האור לחושך, ששם מחד יש אור, אבל מאידך זהו אור שאינו גמור - ושם היא מחזקת את הצל ומעמידה על ידו את תוקף ההסתרה, ומכח כך נעשית הסתרה גמורה של חושך.

וזהו א"כ ה'זה לעומת זה' שבמציות הצל-הצלם.

ולפי"ז בעומק, מה שבני ישראל אומרים במדבר שהם זוכרים את הבצלים שהם אכלו במצרים כמו שמבואר בקרא שהוזכר לעיל - והרי ידועה השאלה ע"ז בדברי רבותינו הרי כל מה שבני ישראל רצו לטעום, הם היו יכולים לטעום במן זולת ה' דברים כמו שאומרת הגמ' ביומא (עה, א), וא"כ מהי טענתם "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים" וגו'.

כמו שדורשים חז"ל את הפסוק הזהי - זהו חיבור הנשמה וגוף שבצורת האדם שבו וכפי שנתבאר, זהו גם אופן צורת ההסתלקות של הנשמה מהגוף.

וזהי התפיסה של מדרגת הצלם העליונה.

ומצד כך כשזה משתלשל מלעילא לתתא למדרגת הצל, הרי שהצל גופא הוא זה שנותן את האפשרות שתהיה הארה, והרי הוגדר לעיל שהב' צ' שבבצל זה מה שיש בו את האפשרות לבצבץ, ומצד כך בצל הוא נוטריקון בצ-צל, כלומר - לולא שהיה את הצל הרי שהיה תוקף גמור של הארה, וע"י שיש צל, מכח כך אין את תוקף ההארה אלא האור רק מבצבץ, - זהו מדרגת בצל דתיקון.

ועל המדרגה הזו נאמר בלשון הפסוק (שה"ש ב, א) "בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי" שבערכין דידן ה'פריו מתוך לחכי' זהו הבצל כיון שהפרי שבו מתגלה בעיקר במדרגת הצל בבחינת 'בצלו חמדתי וישבתי' זהו הבצל שבאותיות צל שבו מתגלה תוקף התיקון של הצל כיון שההארה העליונה יכולה להתקבל ע"י התחתון רק דרך הממוצע של הצל כפי שנתבאר, זהו ה'פריו מתוק לחכי'.

מהות ה'צל' דקלוקל - הנגיעה בממוצע שבין האור לחושך והפיכתו לחושך מוחלט בבחינת פעמיים 'צל' שבגימטריא עמלק

אבל מהצד השני של המטבע, הצל יוצר מציאות של הסתרה שזהו כידוע בלשון רבותינו צלמים דקלוקל של עבודה זרה שהם היפך הצל-צלם דתיקון, - 'זה לעומת זה עשה האלקים', כנגד הצלם דתיקון שנתבאר, יש מציאות של צלם דקלוקל דעבודה זרה שהגדרתו היא - צלם מתתא לעילא, כלומר - צלם דתיקון, תכליתו הוא בכדי שהאור העליון יוכל להיכנס למקום החשוך התחתון שלצורך

² [ע' שבת קנא, ב, קנ"ב, א].

³ כפי שמבואר בהרחבה בסוגיות בעבודה זרה [ואחד מהפרקים במס' עבודה זרה נקרא 'כל הצלמים'].

צרכיו. כלומר - היפך מדרגת אורו יתברך שמו שהתגלה ב"ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור" כמו שאומרים רבותינו שע"ז נאמר 'ויהי אור' - אור שהיה כבר' שזהו אור שנמשך מהבורא יתברך שמו, כנגד כך עומדת מציאותו של פרעה שב'הנה יוצא המימה' הוא מגלה שמימי היאור אינם מים ששורשם ב'יהי אור' דתיקון, אלא מים שמשמשים כמציאות של חושך, כמקום של הסתרה לעשיית צרכיו.

ובעומק מהיאור הזה שנמצא במצרים צומחת מדרגת הבצלים דלקול'.

החושך המתגלה במכת דם בבחינת אדום שלקה ונעשה שחור

וכמובן שורש הדבר כפי שנתבאר במקומות אחרים הוא במכת דם שביסודה היא מכה שהיתה בתחילה ביאור שמכים את היאור, והיינו שבתחילה המים של היאור היו מים זכים וצלולים בבחינת מים ששורשם באור כמו שאומרים רבותינו, שמכך כך הם זכים.

וכשמכים את היאור והוא הופך להיות דם, היינו שמחשיכים עי"כ את האור שביאור, והרי שמלבד מה שכפשוטו מכת דם היא במה שמצרים לא יכולים לשתות מים כמבואר בקרא (שמות 2, כא) "ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאור", השורש הפנימי של המכה במכת דם, הוא במה שהמכה הופכת את המים שביאור שהם משורש של 'יהי אור', למציאות חשוכה שזה מציאות האדמימיות שחלה במים.

ויתר על כן שהרי מבואר בגמ' בנדה (יט, א) לגבי דם שחור "האי שחור, אדום הוא, אלא שלקה" ולפי"ז, אם כפשוטו מכת דם היינו שהמכה היתה להפוך את המים לדם אדום, בעומק אחד מהעשרה מלקות שהקב"ה הלקה את מצרים היה מכת דם ובעומק כלומר -

עומק ה'לי יאורי' דפרעה - הסתרת ה'יהי אור' שב'יאור' והפיכתו לחושך ונתבונן להבין לעניינא דידן ביחס לבצלים - יש הבדל עצמי בין טעם הבצל שהיה במצרים לבין טעם הבצל שהיו יכולים לטעום במן, כלומר, זה תלוי בשתי התפיסות שנתבארו במדרגת הבצל, - הבצל שהיה במצרים זהו בצל דלקול שהרי פרעה אומר על היאור "לי יאורי ואני עשיתיני" (יחזקאל כט, ג) שבוזה הוא בא לגלות מציאות של הסתרה על האור העליון, שהרי מבואר ברמב"ן שהיאור נקרא אור מלשון 'יהי אור' (בראשית א, ג) וכך נהר נקרא נהר מלשון נהורא שמשמעותו בארמית היא אור, וא"כ שורש היאור שהיה במצרים מצד התיקון הוא במדרגת האור, אבל מכח הקלקול דמצרים מתגלה ביאור החושך - היפך ממדרגת האור.

והיכן מתגלה מציאות החושך שביאור? - הרי חז"ל דורשים על פרעה שאמר "לי יאורי ואני עשיתיני" שמה שנאמר בו (שמות 2, טו וברש"י שם) "הנה יוצא המימה" היינו שהוא היה הולך לעשות את צרכיו ביאור על מנת שיחשבו שהוא אלוה, וכמובן - הרי ישנם הרבה דרכים לפרעה איך להסתיר את עשיית צרכיו, ומדוע אופן ההסתרה היתה דוקא ע"י הליכה לתוך היאור לעשיית צרכיו.

וביאור הדבר כמו שברור - פרעה מעמיד את עצמו ח"ו כ'זה לעומת זה' לעומת מציאות הבורא, וכמו שהבוי"ש כולו הארה, כך הוא גם מעמיד את עצמו ב'לי יאורי [=יהי אור] ואני עשיתי', והיינו שבשביל להעלים את מציאות האור של הבורא יתברך שמו, הוא יוצא המימה ושם הוא הופך את היאור למקום של הסתרה, במה שהוא מסתיר את עצמו לעשות שם את המעשה החשוך ביותר של האדם שזה עשיית

^ה [עיי"ש בגמ' ביומא: "חד אמר כו' טעם ה' מינין הללו [שאחד מהם הוא הבצלים] לא טעמו בו וחד אמר טעם כל המינין טעמו טעמן וממשן, והללו טעמן ולא ממשן"].
^י וכפי שיתבאר לקמן.

ישראל "לילה כיום יאיר" (תהלים קלט, יב)
והיפך החושך דקלקול שהתגלה ביאור, נעשה
לישראל 'לילה כיום יאיר'.

זהו שורש החושך שמתגלה במכות שהיו
במצרים, - ועל המדרגה השפילה הזו אומרים
בני ישראל שהם זוכרים את הבצלים שהם
אכלו במצרים, כלומר כשהם מבקשים לשוב
למצרים, היינו שהם מבקשים לשוב לצד
דקלקול שבמצרים בבחינת הצל דקלקול
שבבצל שמעמיד הסתרה גמורה למציאות
האור.

בגאולה שהיתה במצרים התגלה לבני
ישראל ה"לילה כיום יאיר" ששורשו הוא
בתוקף ההארה של "אני יוצא בתוך מצרים"
(שמות יא, ד) אבל היפך כך מתגלה כאן כשבני
ישראל ח'ו רוצים לשוב לבצלים של מצרים
דהיינו למדרגת החושך דקלקול שנמצא
במצרים, ובעומק היינו שהם רוצים לחזור
לדקות נקודת ההחשכה שהיתה במצרים
משורש פרעה שאמר 'לי יאורי ואני עשיתיני'
כמו שנתבאר.

**עומק החושך המתגלה בכבידות לבו
של פרעה - 'לב אבן' לעומת אור
השכינה המתגלה ב'לב בשר' של בני
ישראל - גילוי של רכנות**

וכפי שנתבאר בראשית הדברים, בבצל
מתגלה גם ה'זה לעומת זה' מצד התיקון
שתוקף ההארה העליונה מתגלה דווקא דרך
הצל דתיקון.

**ביחס ל'לב' שב'בצל', בפרטות - הרי משורש
צד הקלקול של פרעה מתגלה שה' מקשה את
לב פרעה ומכביד את לבו, ולעניינא דידן מה
שהקב"ה מקשה ומכביד את לבו היינו שהוא
הופך את לבו להיות חשוך, כלומר - מצד**

הלקאה של הדם עצמו, וא"כ, הדם שהיה
במצרים, צבעו לא היה אדום אלא אדום
שלקה שהוא שחור, והרי שהיאור הפך להיות
כולו חושך, וכפי שנתבאר, שורשו הוא ב"הנה
יוצא המימה", במה שפרעה יוצא ליאור לפנות
בוקר שזה מעשה הסתרה בבחינת חושך, ומזה
משתלשל שלאחר מכן היאור כולו הופך להיות
שחור בתפיסה של חושך.

**עומק החושך שהתגלה במכת חושך
ובמכת בכורות ממהות החושך
המתגלה בפרעה, והאור המתגלה
לעומת זה, לישראל**

וכמו כן מתגלה באחרית המכות שמכחם
בני ישראל יצאו ממצרים, במכת חושך ובמכת
בכורות, וכפשוטו מכת חושך היינו שהקב"ה
הביא חושך, שהרי במעשה ניסים הקב"ה יכול
לעשות הכל, אבל בעומק ממהות החושך
המתגלה בפרעה עצמו שהוא אמר "לי יאורי
ואני עשיתיני" והוא מעמיד את היאור במקום
של חושך בכדי להסתיר את אורו יתברך שמו,
אור אין סוף - משם באה מכת חושך¹.

וכמו"כ זה מתגלה במכת בכורות, שהרי גדר
מכת בכורות היא מכה ב'ראשית' כדברי חז"ל
(בו' ברש"י שמות יב, ל) שכל מי שהיה ה'ראשית',
הגדול בבית, הוא מת.

**ובעומק כלומר, הנידון שהיה במכת בכורות
הוא - מי ה'ראשית', האם הראשית זה כביכול
הבורא ית"ש, או שח"ו ה'ראשית' זהו 'בכור
פרעה היושב על כסאו' שזהו הראשית דקלקול
שעומד ב'לעומת זה', ולכן המכה היתה דייקא
בחצות לילה שהוא זמן תוקף החושך וכמו
שאומרים חז"ל שמעין מה שהתגלה במכת
חושך 'ולכל בני ישראל היה אור במושבותם'
(שמות י, כג), כך במכת בכורות התגלה בעם**

¹ ולכן היה במכת חושך שורש למיתה שהרשעים מתו בשלושת ימי אפילה כמו שאומרים חז"ל (הובא ברש"י שמות י, כב) שהרי
נתבאר שגדר מיתה הוא ע"י הסתלקות הצל שמשמש כממוצע בין אור הנשמה לחושך הגוף ונוצר בחינה של 'חשכו המאורות'
שזה הגדרת מיתה.

וא"כ, המשכן שנבנה ע"י בצלאל מתגלה התיקון, היפך הבצלים דקלקול שהיו במצרים, בצלאל בונה מקום להשראת השכינה בבחינת 'בצל-א-ל-היית' והוא מגלה שמקום השראת השכינה שנמצא בכללות במשכן ובפרטות בלבו של כ"א ואחד מתגלה בו הלב-צל מצד התיקון, והיינו שמעין מה שבמשכן הכללי נאמר שמי שבונה אותו זה בצלאל בבחינת "בצל-אל היית", כך גם במשכן הפרטי שנמצא בכל לב ולב מתגלה בו מדרגת הבצל, לב-צל דתקון.

זה מה שמתגלה בלב שבבצל מצד התיקון, ומצד הקלקול זה הופך להיות כל מלשון בלה וחרב שזהו ח"ו חורבן הבית במדרגת מקום ובמדרגת נפש זה מתגלה שבמקום "ונתתי לכם לב בשר" (יחזקאל לו, כו) זה נהפך ללב אבן.

ובעומק, הרי כידוע מדברי חז"ל שבתחילה כאשר פרעה התחיל לשעבד את בני ישראל במצרים, הוא עשה זאת כידוע בפה רך, ואחד האופנים המבוארים בחז"ל שהוא עשה את זה הוא ע"י מה שהוא לקח לבינה ותלה אותה על צוארו, כלומר - הרי כשתולים תכשיט על הצואר, בחלק מהאופנים שרגילים לתלות אותו, זה לא באופן שהוא צמוד לצואר אלא יש אופן שזה תלוי בצואר ויורד בערך עד מקום לכו של האדם, - וזה א"כ בעומק המקום ששם פרעה את הלבנה במטרה לשעבד את בני ישראל, והיינו שהוא תולה את הלבנה על צוארו באופן שהיא משתלשלת עד מקום הלב ובוזה פרעה בא להגדיר שהלב עצמו הופך להיות 'לב אבן' שכפי שנתבאר זהו ה"ויכבד פרעה את לבו" (שמות ח, כח), וזה א"כ שורש השעבוד.

עומק שעבוד בני 'בחומר ובלבנים' - דבקות בחושך של יסוד העפר

לעומת מה שצריך להתגלות כתכלית היציאה ממצרים שיהיה מקום של משכן ושתייה השראת השכינה, מתגלה כאן בראשית

מדרגת התיקון של בני ישראל נאמר (שמות כה, ה) "ושכנתי בתוכם" וכמו שאומרים חז"ל ש'בתוכם' היינו בתוך לבו של כל אחד ואחד, ומצד כך "כי אשב בחושך ה' אור לי" שגם כשהאדם נמצא בחושך, הקב"ה ששוכן בלב של האדם מאיר את לבו, והדוגמא השורשית ביותר לכך זהו בבית קדשי הקדשים ששם מתגלה השראת השכינה במדרגת מקום, ושם המקום היה מקום חושך, ודייקא על מקום בית קדשי הקדשים נאמר בקרא "כי אשב בחושך [=בבית קדש הקדשים שהוא שורש מקום השראת השכינה] ה' אור לי" כלומר, אין שם אור זולת האור השורשי האמיתי הנקי שזהו ה"ה' אור לי".

ומעין כך מתגלה בהשראת השכינה ששורה אצל לבו של כל אדם ואדם - "ושכנתי בתוכם, בלבו של כל אחד ואחד" - ההשראה יוצרת בלב מציאות של הארה, זהו העומק הפנימי של מדרגת הגילוי של ה'אנכי' ששוכן יחד עם בני ישראל - שבמקום שהוא שוכן, יש גילוי של אור.

ומכנגד זה עומדת מציאותו של פרעה שאצלו מתגלה מדרגת הבצל דקלקול, נוטריקון של לב-צל, אבל בהבחנה שהלב כולו הוא במדרגת הצל, ההחשכה של הלב. זה העומק של קשיות הלב וכבידות הלב המתגלה אצל פרעה, - כשמתגלה 'לב בשר' מתגלה רפות שזה הבחינה של אור, אבל כשה'לב בשר' הופך להיות 'לב אבן', מתגלה בלב הכבידות שהיא מציאות חשוכה, זוהי מדרגת לב דפרעה שמתגלה מכח מדרגת הבצל דקלקול כמו שנתבאר.

אבל ב'זה לעומת זה', מתגלה ה'לב-צל' דתיקון במקום בית המקדש בכלל ובמקום המשכן בפרט שהוא מקום השראת השכינה שנבנה ע"י בצלאל כמו שדורשים חז"ל כידוע (גמ' ברכות נה, א) שבצלאל זה נוטריקון "בצל-אל היית", ולעניינא דידן, בצלאל הוא אותיות בצל-א-ל שזהו השורש של הבצל דתיקון,

חיותו בק"כ שנות חייו.

וזה מה שאומר משה רבינו "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום" שרמוז כאן ב'היום' שגדר מאה ועשרים שנותיו הם כנגד המאה ועשרים יום שהוא עלה לשמים, יום לשנה יום לשנה, זה גדר מאה עשרים שנות חיותו של משה רבינו בבחינת צל דתיקון.

מדרגת אור דמשה שלמעלה מן הצל ומדרגת צל דמשה שמתגלה בו אותו אור - והתנגדותו של פרעה היא לגלות מכח הצל דקלקול את מקום החושך

וכנגד כך, עומד בצד הקלקול צל שבא להסתיר את מציאות ההארה, כמו שהוזכר שצל בגימטריא ק"כ, ומצד כך מה שפרעה ידע ע"י האיציטגנינות שלו שמושיען של ישראל עתיד להילד וכו' כדברי חז"ל (הובא ברש"י שמות א, כב), ומכח כך הוא בא להתנגד לו, לעניינא דידן נקודת ההתנגדות שלו היא להבחנה של ה'יום לשנה יום לשנה' שהם הק"כ שנים של משה רבינו, ושורש התנגדותו היא מכח הצל דקלקול המתגלה בבצל שמכח כך בעומק הוא בא להתנגד לצל דתיקון המתגלה בק"כ שנותיו של משה רבינו.

ובהגדרה מחודדת יותר - הרי כדברי הגמ' בברכות (נה, א) במשא ומתן שהיה בין משה רבינו לבצלאל שבצלאל אמר למשה רבינו "מנהגו של עולם אדם בונה בית ואח"כ מכניס לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן וכו' שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים, אמר לו, שמא בצל א-ל היית וידעת", כלומר - משה רבינו הוא לא בצל א-ל, משה רבינו הוא באור של הא-ל, ולעומת כך בצלאל הוא בצל של א-ל, וזה גופא הגדרת ההבדל בן משה רבינו לבצלאל שלכן אומר לו משה לבצלאל - בצל א-ל היית, וכוונתו לומר לו - אני הייתי במדרגת האור ורק אתה שהנך שייך למדרגת הצל, מכח כך

השעבוד ה"ויכבד את לבו" שהלב הופך להיות אבן שזהו שורש פעולתו של פרעה בתליית הלבנה במקום לבו כפי שנתבאר, ומכח כך בעומק, הוא משעבד את בני ישראל. ולכן הוא משעבד את בני ישראל דייקא "בחומר ובלבנים" (שם א, יד) כמו שאומרים רבותינו שהם מיסוד העפר שהוא עכור וחשוך כפי שנתבאר בארוכה לעיל [בערך ב'פ], והיינו שאופן השעבוד בחומר ובלבנים זה לא רק 'היכי תימצא' בלבד איך לשעבד את בני ישראל, אלא זה בכדי להעמיד עליהם את השעבוד מתוך תפיסה של חושך ולכן פרעה נותן להם להתעסק בחומר ובלבנים שהם דבר חשוך, ועי"כ הם נדבקים בשורש מציאות החושך, וזה א"כ עומק תוקף השעבוד שפרעה משעבד את בני ישראל מכח ה'כבד לב פרעה' (שם ז, יד) בבחינת 'לב אבן' דקלקול כמו שנתבאר.

גילוי ה'צל' דתיקון בק"כ שנותיו של משה רבינו ששורשם בק"כ ימים שמשו עולה לשמים

ומכנגד כך עומד משה רבינו שאצלו דייקא מתגלה הצל דתיקון [=שבגימטריא ק"כ], שהרי ימיו של משה רבינו הם מאה ועשרים שנה כמו שאומר משה רבינו ביום מותו "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום" (דברים לא, ב) - וכפי שנתבאר במקו"א, השורש שמשו רבינו חי מאה ועשרים שנה זה משום שמשו רבינו הוא 'איש השמים' כדברי חז"ל שלכן משה רבינו אומר "האזינו השמים ואדברה (שם לב, א) שלשון האזנה היא לשון קרובה משום שמשו רבינו קרוב לשמים, ולכן כיון שגם בזמן שהוא נולד והיה בארץ, הוא היה בשמים ק"כ יום שאלו הם הג' פעמים ארבעים יום שעלה משה רבינו להר, - ומדין 'יום לשנה יום לשנה' (במדבר יד, לד) הוא חי ק"כ שנה, כלומר, כיון שגם כשהוא נמצא בארץ הוא יותר קרוב לשמים, לכן גם בארץ, הקשר שלו לשמים הוא קשר מוחלט - וזהו השורש לכך שהוא עולה ג' פעמים מ' יום לשמים שהם ק"כ יום, כיון שזה שורש כל

אתה תופס שצריך לבנות קודם מקום שבביל להכניס את הכלים.

ועומק הגדרת הדבר א"כ, - פרעה בא להכשיל את בני ישראל מכח נקודת הצל דקלקול וזה בעומק שורשו של פרעה שמכחו הוא מתנגד למשה רבינו - ולכן משה רבינו דייקא מושלך ליאור שזה השלכה מצד מדרגת התיקון משום שמשוה שייך בעצם למדרגת ה'הי אור' שביאור.

כלומר - גזירת פרעה ש'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו' (שמות א, כב), זה בעומק מצד מדרגת הקלקול שהיאור הוא מקום החושך, ומצד כך פרעה רוצה שגם משה רבינו יושלך לשם, אבל אליבא דאמת, משה רבינו לא הושלך לשם ככל התינוקות שהרי משה רבינו הושם ביאור ע"י יוכבד אמו, ואף שכפשוטו יוכבד שמה את תיבתו ביאור מצד חשש הסכנה [ובדקות מצד כך - יוכבד זה אותיות כבד-י"ו שזה משורש ה'ויכבד פרעה את לבו' דקלקול של פרעה], אבל בעומק, הרי כל הצלתו של משה השתלשלה מכח מה שהוא הושלך ליאור והרי שהשלכתו ליאור היא השלכה מצד התיקון.

ונתבונן להבין עמוק - משה רבינו, ע"י השלכתו ליאור, בא לבטל את קליפת 'לי יאורי ואני עשיתיני' דפרעה, כיון שעומק ההגדרה שפרעה בא להפיל את 'כל הבן הילוד' מבני ישראל ליאור משום שמונח ביאור קליפת 'לי יאורי' דפרעה, ובצורה הזאת הוא באמת ח"ו, המית את בני ישראל.

אבל אצל משה רבינו, ההשלכה ליאור הפכה להיות ההצלה כיון שבשורש לידתו נאמר (שם ב, א וברש"י שם) "ותרא אותו כי טוב הוא" וכמו שאומרים ע"ז חז"ל "מלמד שנתמלא כל הבית כולו אורה", ולכן כשמשם הוא נשלך ליאור, הוא מגלה ביאור את ה'הי אור' שהתגלה כבר ב'נתמלא כל הבית כולו אורה' שמשם הוא הגיע ליאור, - ההיפך הגמור של קליפת 'לי יאורי ואני עשיתיני' דפרעה.

והרי שמכח מדרגתו של משה רבינו שכל הוויתו היא במדרגת האור, מתגלה התיקון של האור שלמעלה מן הצל, ואז הצל הופך להיות אצלו ג"כ במדרגה של אור כפי שנתבאר שזה ה'בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' - הק"כ שבגימטריא צל, אבל זה לא צל כפשוטו, אלא צל שמתגלה בו מדרגת 'נתמלא כל הבית כולו אורה' שהתגלה ביום שהוא נולד, וזה מהות כל המאה ועשרים שנותיו שהוא בא להאיר בהם את האור במדרגת הצל, ולכן הוא חי דייקא מאה ועשרים שנה. וכמו שמשוה רבינו מקים את המשכן שבצלאל בנה, מעין כך, על אותו משקל - משה רבינו נולד עם האור בכדי להאיר את האור בצל, זה מה שמונח ב'בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' משום שמשוה רבינו עצמו איננו במדרגת הצל אלא במדרגת האור שמאיר בצל.

עומק מדרגתו של משה רבינו - זיכרון הצל עד שמתגלה בו האור בשלימות וגילוי בטעם הבצל דתיקון שטעמו במן

וכיון שמשוה רבינו אינו במדרגת הצל, לכן נשמתו וגופו יכולים להתחבר בשלימות כיון שכולו אור, ואלו הם דברי חז"ל הידועים שגופו של משה רבינו לא רצה שנשמתו תעזוב אותו וכן נשמתו לא רצתה לעזוב את הגוף, כיון שחיבור נשמתו וגופו לא היה במדרגה של צל אלא הכל היה במדרגה של אור מכח מה שהוא זיכר את הצל, זה שורש תוקפו של האור הגמור המתגלה במשה רבינו.

ואת הטעם הזה של הבצל, בני ישראל היו יכולים לטעום במן, שהרי המן ירד בזכותו של משה רבינו. כלומר - הרי הוגדר בראשית הדברים שישנם שני סוגי בצלים, והגדרת הבצל שהיתה במצרים היא אינה כהגדרת הבצל שהיו יכולים לטעום במן.

ושלימות הבנת הדברים היא שהטעם שהיו

^ט שהרי יכולים להיות לפרעה הרבה דרכים איך להרוג את כל הבן הילוד, ומדוע גזור פרעה דווקא 'היאורה תשליכוהו'.

וזהו ההיפך הגמור של פרעה שנאמר בו 'הנה יוצא המימה' לעשות צרכיו שזה תפיסת החושך של ההסתרה שהוא רוצה להפיל את האור למדרגת החושך כמו שנתבאר בהרחבה גדולה.

ומשה רבינו הוא ההיפך הגמור, - משה רבינו אוכל בצל אבל זה לא הופך להיות פסולת בבחינת צל שיש בו צד חושך דקלקול שחל במציאות הפסולת אלא אצלו מתגלה המדרגה של האור הגמור.

זה הטעם הגמור שבני ישראל היו יכולים לטעום במן דייקא בטעם הבצלים שהיו טועמים ע"י אכילת המן.

וזהו האור דלעת"ל - בעלמא דידן המשכן נעשה ע"י בצלאל בהבחנה של 'בצל אל היית' אבל לעת"ל שירד בית המקדש השלישי מן השמים כמו שהמן ירד מן השמים, כל ירידתו תהיה באופן של "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו יחד במהרה לאורו".

יכולים לטעום בבצל שבמן זה מכח מה שהמן ירד מזכותו של משה רבינו שהיה במדרגת הצל דתיקון שתוקנה ע"י מדרגת האור.

אבל בני ישראל רצו לאכול בצל מצד שורש הקלקול שלו במצרים כפי שנתבאר בהרחבה היכן שורשו, ואילו משה רבינו שבא ומוריד להם מן שכולו מציאות של הארה, ושם הצל שבבצל הוא צל שמתגלה בו האור בשלימות.

עומק פסולת דמשה שכולו במציאות של הארה לעומת 'הנה יוצא המימה' דפרעה שבא להפיל את האור למדרגת חושך

והרי חז"ל אומרים שהפסולת שהיתה יוצאת מגופו של משה רבינו היה דבר זך ומכח כך לא היה דין להרחיק מצואתו של משה רבינו, כלומר - כולו היה במדרגת אכילת המן שנבלע באיברים גם ביחס לשאר דברי האכילה, שגם בהם התגלה מעין אכילת המן, וע"כ כולו היה במציאות של הארה.

שאלות ותשובות לאחר השיעור

בגלל שהכח הזה לא מספיק מזוכך.

תשובה: ההגדרה היא יותר רחבה כיון שיש ב' הגדרות במהלכי העבודה, בהגדרה אחת העבודה היא שמכח הממוצע הנשמה תאיר בנפש, ותאיר בגוף, והרי שהתכלית היא ה'דירה בתחתונים' שזה יאיר בגוף - רק שזה מכח הממוצע, - ויש הגדרה נוספת שהתכלית של הכל היא נקודת האמצע, והרי שיש כאן שתי תפיסות שונות, האם תכלית הכל היא נקודת האמצע או שהאמצע הוא 'היכי תימצ' לחבר יחד את העליון והתחתון, ואז התכלית היא להאיר את שניהם, או את העליון בתחתון או את התחתון בעליון - אלו הם שתי הגדרות

שאלה: איפה האדם מזדהה בנפש עם כח הצלם שלו, האם זהו כח הרוח שבאדם?

תשובה: בהגדרה הכוללת הרוח מאזנת בין הנשמה לנפש שהיא 'שיתופא דגופא' אבל בכללות, כל נקודת ממוצע היא בהבחנה של צלם, ובכל חלק וחלק צריך למצוא את נקודת הממוצע שבו.

המשך שאלה: וא"כ, לכאורה הדבר הזה הוא דבר מאד מרכזי.

תשובה: אם הוא 'אמצע' אז הוא מרכזי...

המשך שאלה: אבל כל העבודה היא בעצם לזכך את הכח הזה וכל מה שאדם לא עולה, זה

שיש גם לשיטת המדקדקים, שורש של צל, אבל לאלו שסוברים שבלשוה"ק יש גם שורש של שלוש אותיות, א"כ לכאור' לא צריך לומר שהב' נופלת ועיקר השורש הוא רק צל כמו שהמדקדקים אומרים הרבה פעמים על האותיות א' שאינה מהשורש, אלא עיקר השורש הוא ג' האותיות ב'-צ'-ל'.

שאלה: לפי מה שהרב אמר, אפשר להסביר את מה שאומרים בשם הבעל שם טוב לא לאכול בצלים חיים, כיון שיכול להיות שיש צד של קלקול בבצל.

תשובה: הרי הבעש"ט בעצמו אומר שכל דבר יש בו מצד הקדושה ומצד הקלקול, וא"כ עדיין לא עניתם למה זה דוקא בבצל, הרי בכל דבר יש בו צד טוב וצד רע, רק שבבצל הסברנו מהו הטוב שבבצל ומהו הרע שבבצל, וא"כ למה דווקא בצל יש ענין לא לאכול - זה דבר שעדיין זקוק הסבר לעצמו.

ב-צ בצל בלכביפדיה עבודת השם -
מספר שיעור בקול הלשון 39816982

ששונות ביסודם ורק חידדנו את הדברים בקצרה.

שאלה: האם השורש של המילה בצל הם האותיות צ'-ל'?

תשובה: בשיעורים האלו אנחנו מזכירים צירופי אותיות שעולים מתוך המילה בכמה וכמה אופנים, אבל מצד ההגדרה של הדקדוק הלשוני, לא ראיתי שמישהו מהמדקדקים בשורשי הדקדוק של האותיות כהרד"ק והנמשכים אחריו שכותב שצ'-ל' זה השורש של בצל, אנחנו תופסים את הדברים בתפיסה של אותיות, ולא רק תפיסה של שורשים במובן של הדקדוק, - יש אותיות ויש דקדוק של האותיות, ובכללות יש טעמים נקודות תגים ואותיות ויש הגדרה שדנים בדקדוק שהדקדוק מבטא את נקודת השורש, ויש הגדרה שדנים באותיות לעצמם שזוהי הרכבת כל האותיות שישנם במילה.

אלא שבוודאי לשיטות הראשונים שסוברים ששתי אותיות נקראות שורש ושלוש אותיות הם לעולם שני שורשים של שנים, א"כ ברור



מדור מחשבה

בלבביפדיה מחשבה

בצל

סוגיות במחשבה

בצל

בלביפדיה מחשבה בצל

פתיחה

המקום היחיד בו התורה עוסקת בבצל הוא בפרשת בהעלותך, כאשר בני ישראל מתלוננים על המן "והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר. זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים. ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו" (במדבר יא, ד - ו).

במן היו טועמים את כל מעדני עולם, חוץ מחמשת המינים הללו, מכיוון "שהן קשין לעוברות ומיניקות. כדאמרין בספרי משל אומר לאשה לא תאכלי בצל מפני התינוק" (רש"י, יומא עה, א). ונחלקו בגמרא (שם) "רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: טעם כל המינין טעמו במן, טעם חמשת המינין הללו לא טעמו בו. וחד אמר: טעם כל המינין טעמו טעמן וממשן, והללו טעמן ולא ממשן".

לדעה אחת טעמו את חמשת המינים הללו במן אך ללא הממשות המזיקה שבהם. ולדעה אחרת כלל לא היה ניתן לחוש את טעמם של המינים הללו ב'מן'.

חריפות - מעלה או נזק

דור המדבר כולו לא אכל או אף לא טעם (תלוי לפי שני השיטות בגמרא) מחמשת המינים הללו כיון שחריפותם מזיקה לתינוקות. בעקבות כך, האספסוף התגעגע למצרים - לבית עבדים, והכל בשביל טעמו החריף של הבצל. דבר

זה אומר דרשני! הבצלים לא נחשבו בזמנם למאכל חשוב, להפך; ה'אברבנאל' (במדבר, יא) מבאר שהם היו "מאכלי עובדי אדמה ואנשים כעורים ומזוהמים" כעת אנו מבינים את גודל הנס שלמרות שבמצרים ה'בצלים' היו מאכלם בכל אופן המעוברות לא ניזוקו עד שהם ילדו ששה בכרס אחד (רש"י שמות א, ז).

בכל אופן זקוקים אנו לעיין, איזו מעלה מיוחדת ראו בני ישראל ב'בצלים' עד שהם ישבו ובכו "ועתה נפשנו יבשה אין כל"?

מבצבץ ויוצא

אנו עוסקים בשורש ב.צ. שמשמעותו הוא בצבוץ המתראה ב'בצל' בשני פנים.

ראשית כל, הבצל גדל בתוך האדמה כאשר הוא מוציא מעל פני האדמה עמוד של ירק, בהמשך כשהבצל בשל וראוי לאכילה הוא מבצבץ מתחת פני האדמה ויוצא החוצה, על כן שמו 'בצל' שהוא מבצבץ ועולה*.

את הבצל לא קוצרים או תולשים אלא עוקרים, כפי שהמשנה קוראת לכך "היתה שדה זרועה בצלים וכו' עוקר שתי שורות" (כלאים ג, ו).

בבצל יש פן נוסף של בצבוץ המתראה בקליפתו החיצונית שצבועה בין צהוב לחום. הצבע הצהוב בעצמו נקרא מלשון מבצבץ ויוצא. ה'בצל' מבצבץ ויוצא מבין רגבי האדמה, כאשר הוא עטוף בקליפה שצבועה מסמל בצבוץ ונצנוץ - צהבהב.

* קיימים עוד ירקות שמבצבצים ויוצאים, אך ה'בצל' הוא שורשו של אותו 'בצבוץ' וע'ל'יה.

בצל - דבר חריף

כידוע, דבר מאכל 'קר' אינו פולט ואינו בולע טעמים כלל, אך בכוחו של 'דבר חם' לפלוט טעמים מתוכו ולבלוע טעמים מבחוץ.

אולם שונה דינו של 'דבר חריף':

החריפות פועלת כמעין חום פנימי, וגורמת לערבוב טעמים - פליטה ובליעה - אף כשהמאכל קר לחלוטין ('ע"ז לט, א. יורה דעה סימן צו סעיף א). יתרה מזו: לחריפות יש מעלה מסוימת אפילו על חום ממש.

במאכל המבושל בכלי - חלק מן הטעם נבלע בדפנות הכלי. טעם זה יכול לחזור ולהיפלט בכישול הבא; ולכן אם הכלי 'בן יומו' שמנונית זו נחשבת כ'נותן טעם לשבח' והיא עלולה לאסור את התבשיל החדש (למשל בבשר בחלב וכדומה).

אבל אם הכלי 'אינו בן יומו' כלומר עברו עליו עשרים וארבע שעות, נחשב הטעם הבלוע בו כ'נותן טעם לפגם' וטעם פגום אינו אוסר. אולם חידשה הגמרא (שם) ש'דבר חריף' הופך את הטעם הפגום לטעם משובח.

החריפות מושכת את השמנוניות הבלועה שבדפנות הכלי, כשם שהחום מושך - אבל יש לה כח נוסף: היא ממתקת את אותו 'טעם פגום' והופכתו להיות 'נותן טעם לשבח' באופן שעלול לאסור אף בכלי ש'אינו בן יומו'.

למדנו אפוא שני עיקרים:

א. חריפות מערבת טעמים, פולטת ובלועת - כדבר חם ממש.

ב. חריפות מהפכת טעם פגום - לשבח.

בצל ומצרים

הבצל בנוי שכבות-שכבות, גלד על גבי גלד. טבעו של הבצל הוא לשאוב טעמים - גם חריפים וגם פגומים ולהפכם לטוב. דווקא החריפות שעלולה להזיק, היא הכח שמגדל את הבצל, מרחיב אותו, ולבסוף גורם לו לבקוע מן הקרקע ולבצבץ החוצה.

חז"ל תארו את מציאותם של בני ישראל השקועים במצרים: "כעובר במעי בהמה" (שוחר טוב תהלים קז, קיד). כביכול מצרים בלעו בתוכם את ישראל, כפי שגלדי הבצל בולעים זה את זה, שכבה בתוך שכבה.

אולם דווקא אותה שאיבה ששאבו מצרים את ישראל אל תוכם, דווקא אותו הלחץ שלחצו מצרים את ישראל השקועים בקרבם, היא זו שהולידה את יציאתם. כשם שהבצל שואב את החריפות אל תוכו עד שהוא גדל ומתרחב, מבצבץ ויוצא, כך היו ישראל מבצבצים ויוצאים מתוך שעבוד מצרים.

ורמז יש לזה בשמו של ה'בצל', שניתן לקרוא אותו 'לב צא'. הכבדת לבו של פרעה, אותה אטימות וכובד לב שהקשו את השעבוד עד קצהו, היא עצמה גרמה בסופו של דבר ליציאת מצרים. כשם שהבצל שואב את החריפות והופך אותה לכוח של צמיחה, כך הכבדת הלב של פרעה היא זו שגרמה להוציא את בני ישראל ממצרים, לאמר: לב - צא.

ואיך יצאו? על ידי קרבן הפסח "צלי אש ומצות על מררים יאכלהו" (שם, ח), אותה חמימות שפולטת ובלועת טעמים היא זו שמוציאה ומפליטה את ישראל ממצרים, ו'בצל' מלשון 'בו צלי' צליית הבצל ממתיקה

² - קיים נידון בראשונים האם כל דבר חריף ממתק והופך את הטעם הפגום - לשבח או שרק חילתית (שנידונה בגמרא שם) עושה את הפעולה הזו: ספר התרומה (סימן ט') בעקבות תוס' (חולין, קיב, א ד"ה אגב) נוקט, שכל דבר חריף ממתק את השמנונית הבלועה והופך את הטעם הפגום - לשבח.

שהרי במן הם טעמו את כל מעדני עולם, הם השתוקקו אל מעלת ה'היפוך' שקיימת ב'בצל' שעל ידו הם יצאו ממצרים.

גם במן - אף שכל טעם נהיה לטוב - לא היה שייך לחוות בו את עצם המהפך. על כן התלוננו בני ישראל, הם ביקשו לשוב ולטעום את טעמו של הבצל: לא את טעמו הגשמי, אלא את כוחו הייחודי שמהפך מר וחרוף למתוק, פגם לשבח ורע לטוב.

לאחר שעמדנו על מעלתו הייחודית של הבצל - שהוא שואב את החרירות וממתיקה, עד שחרירותו עצמה נהפכת לגלדים הגדלים זה בצלו של זה עד שעולה הבצל ומבצבץ מעל פני האדמה. הבחנו גם שתיקונו השלם הממתק את חריפות הבצל הוא "צלי אש".

שלשה שלבים יש ב'בצל', השניים הראשונים עומדים זה לעומת זה, טוב מול רע, פגם מול שבח. אך השלב האחרון מגלה את התיקון השלם, להלן נתבונן בכל אחד משלשת השלבים:

א' החרירות שבבצל - בכוחה להזיק ולהמית, אך לעומת זה ביכולתה להפוך רע לטוב, פגם לשבח.

ב' גלדי הבצל שרויים זה בתוך זה, כל אחד בצל השכבה שמעליו; מצד אחד קיים "צל מות" גיהנם, אך מאידך יש צל סוכה "צלא דמהימנותא".

ג' כאשר צולין את הבצל ומתקנים אותו, כולו נהפך לטוב ואין בו עוד רע כלל, אלא תיקון שלם ומתוק.

את החרירות שבו, כך שנינו במשנה "צולין את הבצל" (שבת יט, ב) וכן נוהג העולם עד היום לתקן את הבצל - בצלייה. מעלתו של ה'בצל' החרוף עמוקה יותר מחמימות ה'אש' שהרי הוא לא רק מפליט ובולע טעמים כדבר מאכל 'חם' אלא הוא אף מהפך את הטעמים הפגומים ומשבחם. דבר זה התראה בבהירות כאשר ישראל שאלו "כלי כסף וכלי זהב ושמלות" (שמות יב, לה). אותם גלדי בצלים מצריים שהקיפו, שעבדו והצרו להם - התהפכו להלביש ולעטוף את בני ישראל, לבוש על גבי לבוש, שכבה בתוך שכבה כגלדי בצל הערוכים זה לפנים מזה, לקיים מה שנאמר: "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול" (בראשית טו, יד).

והרי כל סדרי הבריאה בנויים כך: שכבות על גבי שכבות, עולם מלביש עולם, כדברי הרמב"ם (יסודי התורה ג, ב) הכוכבים נתונים בגלגלים שמקיפים זה את זה, כמו "גלדי בצלים". כל גלגל עומד בצל של הגלגל שמרחף מעליו, גלגל בתוך גלגל, שכבה מקיפה שכבה, ואנו עצמנו עומדים באמצעו של ה'בצל' העולמי.

כך היו ישראל שרויים בינות גלדי מצרים, הולכים ומעמיקים בתוך שכבות הטומאה, ומתוך עומק ה'בצל' יצאו "מרעמסס סכתה" (שמות יב, לז) מה'צל' שהיו שרויים - תחת גלדי טומאת מצרים, יצאו ישראל אל 'סוכות' - צלא דמהימנותא.

מעתה מובן היטב געגועם של ישראל במדבר, באמרם: "זכרנו וגו' את הבצלים". הם לא כמוהו לטעמם הטוב של הבצלים,

³ · זה תלוי בשתי השיטות שמצאנו בגמרא ביומא; אם טעמו טעם בצל ולא ממשו, אז ה'מן' באמת הפך את הטעם הרע של הבצל לטעם טוב. אבל אם לא טעמו טעם בצל כלל הוי אומר שאיננו רואים ב'מן' את האפשרות לקחת ממשות רעה ולהפכה לטובה.

נחש וארס הבצל

הגמרא בעירובין (כט, ב) מלמדת אותנו על גודל הסכנה שטמונה בבצל "תנו רבנן לא יאכל אדם בצל מפני נחש שבו".

לא מדובר בנחש חיצוני שהטיל ארס בבצל, אלא, כפי שפירש רש"י: עצם "ארס שרף הבצל" הוא הנחש המדובר.

תוס' מביאים את ר"ח שאומר ש"העמוד שבתוכו שמתעגל בתוכו כמין גבעול ומתקבצין בו זרע הבצל, אותו העמוד נקרא נחש של בצל" הקליפה הפנימית ביותר של הבצל שמתעגלת אל תוכה, נקראת 'נחש'.

ה'ערוך' (ערך נחש) מסביר לנו מפני מה אותו עמוד פנימי נקרא 'נחש': "שזה הנחש הוא קנה כגון המקל שישנו באמצע הבצל כשיגדל ויטה ליבש והוא גבעול שלו ויש לאותו קנה ראש כראשו של נחש ויחס הוא מאד מפני שממנו יצא הזרע וכל זרע חם הוא, כך שמענו שזה הוא הנחש שאמרו לא יאכלנו וכו' מפני שיצא מתורת מאכל ונהיה כמין סם".

נמצאנו למדים: הארסיות שבחריפות הבצל הטמונה בעומק ה'בצל' נקראת בלשון חכמים בשם 'נחש', להורות לנו שכאן בעומק ה'בצל' טמון שורש המוות - הוא ה'נחש' שהחטיא את אדם וחווה עד שנגזר עליהם מיתה, על כן האוכל את 'נחש' ה'בצל' הרי הוא בסכנת חיים.

שלם או חצי

כאשר הבצל שלם איננו רואים את ה"נחש" הטמון בו. אבל כאשר חוצים אותו, מתגלה העמוד הפנימי, שהוא שורש הסכנה. ואכן הגמרא מביאה "מעשה ברבי חנינא שאכל חצי בצל וחצי נחש בו וחלה ונטה למות ובקשו

חביריו רחמים עליו וחיה מפני שהשעה צריכה לו".

ומעניין הדבר שדווקא ב'בצל' דנה הגמרא (ברכות לט, ב) מה עדיף; בצל קטן שלם או חצי בצל גדול: "תורמים בצל קטן שלם אבל לא חצי בצל גדול. רבי יהודה אומר, לא כי, אלא חצי בצל גדול. מאי לאו בהא קמיפלגי? דמר סבר חשוב עדיף, ומר סבר שלם עדיף".

הרי זו שאלה כללית, על מה עדיף לברך או מהו החלק היפה שאותו עדיף לתרום; את הפרי השלם אך הקטן או את הפרי הגדול והפרוס.

אך מדוע נקטה הגמרא דווקא את ה'בצל' כדוגמא לשאלה זו, הלא 'בצל' אינו אלא ירק שמעשרים אותו רק מדרבנן, לא היה עדיף לדון במה שמחויב תרומה מדאורייתא?

למדנו מזה שעיקר החילוק בין שלם לחצי מתנוצץ ומבצבץ דווקא ב'בצל' המגלה את ה'נחש' שבקרבו.

עצת הנחש

העולם נברא בצורה של שלימות "זכר ונקבה בראם וכו' ויקרא את שמם אדם" (בראשית ה, ב), זכר ונקבה ביחד מהווים את האדם שלם; זכר לבדו או נקבה לבדה, אין כאן אלא "פלג גופא" חצי שאינו שלם.

הנחש פיתה את חוה לאכול מעץ הדעת באמרו "והייתם כאלקים יודעי טוב ורע: תהיו כמותו, מה הוא בורא עולמות אף אתם תבראו עולמות" (מדרש תנחומא תוריע, ט) מטרתו של הנחש לא הייתה להשלים את חוה אלא להגדיל אותה על חשבון השלימות.

היצר הרע לעולם לא מנסה להשלים את

¹ · "דאמר רבי שמעון, זווגא דכר ונוקבא אקרי אחד, באתר דנוקבא שריא, אחד אקרי, מאי טעמא, בגין דכר בלא נוקבא פלג גופא אקרי, ופלג לאו הוא חד, וכד מתחברן כחדא תרי פלגי, אתעבידו חד גופא, וכדין אחד" (זוהר חלק ג ז, ב).

מרחפת על פני המים" ודרשו רבותינו ז"ל מת-
רפח^ה לאמור: שקיימים 'רפ"ח' ניצוצות של
אור הנקראים "הבלא דגרמי" שמשמרים את
האפשרות להחזיר ולהחיות בתחיית המתים
את הגוף ה'מת' שמונח בקבר.

פירורי החיות שמפוזרים ב'מת', ומתראים
בצורה של 'חצי בצל וחצי נחש שבו' המוות
שנוצר מהחריפות כפי שניתן לרמוז במילה
'מרחפת' - מת-חרף, אותם חצאי פירורים
חריפים עתידים לפרוח מחדש מכח מעלת
חריפותו של ה'בצל השלם' ואף אנו מברכים
על כך: "ממית ומחיה ומצמיח ישועה" (ברכת
'אתה גבור' בשמונה עשרה).

את המוות קיבלנו כעונש על חטא אדם
הראשון, שהתפתה לעצת הנחש ובעקבות כך
הוא הוצרך ללבוש כתנות עור, הם הגלדים
של הבצל המקיפים את הנחש, את חריפותו
של שורש המוות. כשסרים לעצת הנחש
נהפכים להיות כמותו, פנימיותו חטא ו'נחש'
וחיצוניותו לבושים ו'גלדים'.

הגמרא מלמדת אותנו שלעתיד לבא
הצדיקים יהיו ב'צל' סוכה העשויה מ'עור'
הלוינת: "עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים
מעורו של לוינת" (בבא בתרא עה, א). ה'עור'
שאנו לבושים בו כמאמר הכתוב: "עור ובשר
תלבישני" (איוב י, יא), אינו אלא 'צל' של ה'אור'
המקורי שאבדנו בחטאנו כפי ש"בתורתו של
ר' מאיר מצאו כתוב כתנות אור" (ילקוט שמעוני
תורה, לד) מתוך ה'עור' רבי 'מאיר' ראה את
ה'אור' המקורי.

האדם להפך הוא מעורר באדם חוויה של העדר
[כפי שהמהר"ל חוזר פעמים רבות (לדוגמא:
תפארת ישראל, טז)] המביאה אותו לתחושה של
צמאון עמוק לעבירה.

בדיוק כך פועל ה'נחש' שבתוך ה'בצל': ארס
החריפות שבו מעורר את ה'בצל' להכפיל את
גלדיו עוד ועוד, ההתפרצות הזו אינה אלא
תוצאת התפיסה של "חצי בצל וחצי נחש
שבו", והיא עלולה להמיט על האוכל סכנת
מוות, כפי שהיה "מעשה ברבי חנינא שחלה
ונטה למות".

הנחש מפעפע את ארס חריפותו בגלדי
הבצל המתרחבים, גדלים ומתעגלים, ובכך
מתגלה מעלת ה'בצל' השלם שיוצא ומבצבץ
החוצה דווקא מתוך אותה תאוה חריפה
שפעפה בו. אותו כח נחשי וארסי שניסה
להפקיע את השלימות ולגלות את החסרון,
נהפך על ידי הבצל השלם לכח ש"מצמיח
ישועה". כפי שגלות מצרים וכובד לבו של
פרעה הם אלו שהצמיחו את יציאת מצרים.

לבושי הנחש וגלדי

כמו שראינו לבצל יש שתי מגמות: תאוה
חריפה שמעוררת צורך עמוק לגדול ולהכפיל
את עצמו, תאוה שלא יודעת שבעה הטמונה
ב'נחש' שחבוי בתוך ה'בצל'. מאידך אותו
כח פריצה חריף מומר על ידי מעלת ה'בצל'
השלם לכח ש'מצמיח ישועה' עד שהחריפות
עצמה נהפכת למתיקות, הגלות לגאולה,
והחושך לאור גדול.

ניתן לרמוז זאת במילות הכתוב "ורוח אלקים

^ה · "והנה הרוחניות הנשאר בהם (בגופים המתים) הנקרא הבל דגרמי הם בחי' ניצוצין של האורות העליונים שנשארו בכלים המתים ההם ועיקרי האורות נסתלקו למעלה וקצת ניצוצין מהם נשארו בכלים להחיות וכו'. והנה מספר הניצוצין ההם היו רפ"ח ניצוצין וז"ס והארץ היתה תהו ובהו שהם בחי' המלכים וכו' הנקרא 'ארץ אדום' אשר מתו ונשתברו ונעשו תהו ובהו, ונשאר קצת ניצוצין הנקרא רוח אלקים מרחפת עליהן ותיבת מרחפת הוא מ"ת רפ"ח כי הרפ"ח ניצוצין היה תוך המתים" (עץ חיים יח, א).

תיבות ב'צל נ'חש, זה הכוונה "בא נחש על חוה והטיל בה זוהמא" (יבמות קג, ב. עבודה זרה כב, ב) הנחש הוא ההעדר שמטיל זוהמא וארס בכל באי עולם, באם ובבן שצומח ממנו עד שקיים נידון (אורח חיים סימן רה סעיף א) האם מברכים על ה'בצל' בורא פרי האדמה או שהכל מאחר שמרוב חריפותו המזיקה לא ניתן לאכלו.

ב' צל

לאחר שעמדנו על מהות ה'ארס' הגנוז בבצל, וראינו כי חריפות זו היא המעצבת את מבנה הגלדים הערוכים ומצלים זה על גב זה, נפנה לעיין במהות ה'צל' הכמוסה ב'בצל', כדרשת חז"ל במאמרם: "אכול 'בצל' ושב ב'צל'" (פסחים קיד, א).

ה'אור' וה'חושך' הם שני קטבים מנוגדים שאנו מבדילים ביניהם השכם והערב, אולם קיימת מדרגה אמצעית, חוצצת, הקרויה 'צל' - שאינה אור גמור ואינה חושך מוחלט. את ה'צל' אנו מוצאים בליל יציאת מצרים, שעליו נאמר: "לילה כיום יאיר כחשכה כאורה" (תהלים קלט, יב). הלילה נשאר לילה, ובכל זאת היה מאיר כ'תקופת תמוז'. הכתוב אומר ש"הלילה כיום יאיר" לא אור ממש אלא 'אור-צל'.

נמצא שמדרגת ה'צל' היא אשר הצילה את ישראל בלילה ההוא, ומתוך צל זה יצאו "מרעמסס סכתה" מ'צל' ה'בצל' של מצרים ל'צלא דמיהמנותא' צל האמונה.

נפנה לראות את סוגי ה'צל', ואת כוח ההצלה שטמון ב'צל'.

מ'צל-מות' אל 'צל האמונה'

שבעה שמות יש לגיהנם אחד מהם הוא

ואף אנו עתידים לשוב לגדלותנו שהרי את עורו של לויתן "פורסו הקב"ה על חומות ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו שנאמר: והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך" (בבא בתרא, שם).

מתוך כלל הלבושים וגלדי ה'בצל' שלצלם אנו יושבים, נזכה לעתיד לבא להפוך את ה'צל' וה'עור' ל'אור' עולם, התלבשותנו בכתנות עור וגלדי הבצל הם אלו שאמורים להשיבנו אל מעלתנו המאירה. מאידך, מצינו שהנחש משיל את עורו אחת לשבע שנים (פרקי דרבי אליעזר, יד), ואכן העור שאנו לבושים בו עשוי גלדים כגלדי בצלים.

אימהות הבצלים ובניהם

למדנו שחריפותו של הבצל מסוכנת לעוברות ומניקות, נפנה ללמוד את תחילת דברי הגמרא בעירובין (כט, א) העוסקת בסכנה הטמונה בחריפותו של הבצל.

"דתניא אכל בצל והשכים ומת אין אומרין ממה מת" אין זה דבר מוזר שאדם שאכל 'בצל' בהשכמת הבוקר מיד מת.

"ואמר שמואל לא שנו אלא בעלים - בעלי הבצל שיוצאים ומבצצים חוץ מפקעת הבצל, אבל באימהות - בבצל עצמו, לית לן בה. ובעלין נמי לא אמרן אלא דלא אבציל זירתא - כאשר עלי הבצל קטנים ולא גדלו בשיעור של זרת, אבל אבציל זירתא לית לן בה.

דווקא העלים הקטנים מסוכנים, אבל עלים שהבצילו וגדלו יותר מזרת אינם מסוכנים.

הבצל הגדול נקרא כאן 'אם', לפיכך; העלים שיוצאים ונולדים ממנו נחשבים כ'בן'. בן ראשי

¹ · ורבותינו ז"ל אמרו להדיא שבצל מלשון "בצל שקי יתלונן".

² · "ותנא הוה נהיר ליליא כימא דתקופה דתמוז, וחמא כל עמא דינוי דקודשא בריך הוא, הדא הוא דכתיב: ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה" (זוהר חלק ב לח, א).

מכוחו של אברהם אבינו אנו זוכים לשבת תחתיו. במצרים הגענו למצב ש"כמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחוזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותן" (רמב"ם, הלכות עבודת כוכבים פרק א הלכה ג). ומאהבת ה' אותנו גילה הקב"ה את מעלת ה'בצל השלם' ובכך הוציאנו ממצרים ונתן לנו את התורה וזה שנאמר: "ופריו מתוק לחכי", אשרי הזוכה לשלוח ידו ולטעום מ'עץ החיים'.

צָלִי - תפילה

תפילה מתורגמת בארמית "צָלִי", ואכן האדם המתפלל עומד בצל האמונה של הקב"ה, ועיניו מייחלות ומצפות להינצל על ידו ית', התפילה מגלה את ה'צל' ש'מציל' מגונן ושומר.

התפילה אינה אלא בדרגת 'צל' אבל התורה נקראת אור "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג), התורה יורדת מן השמים אל הארץ כתוקף האור, אבל התפילה אינה אלא נשיאת הלב לשמים והכנסתנו ב'צל' הקב"ה.

על התפילה נאמר "סכותה בענן לך מעבור תפילה" (איכה ג, מד), חלילה יכול להיות מחיצה שסוככת ומונעת מהתפילה לעבור אל הקב"ה, אבל התורה היא עצמה מאירה ואין צל או חציצה העומדת מולה. שני מבטים אלו הם ב' סוגי הצל שנדון בהם כעת.

'צלמות' (עירובין יט, א) צל שמביא את המוות, הוא אשר למדנו שהנחש הממיט את המוות על האנושות כולה טמון בעומק הבצל, כביכול הוא עומד ב'צל' של כלל גלדי ה'בצל' ולכן שמו 'צל-מות' צל שמביא את המוות.

זהו 'צל' מצרים, עומק ה'בצל' שאינו אלא 'צלמות' ו'גיהנם', וכפי שראינו מעלת ה'בצל השלם' הוציאה את ישראל מהצל שהצר ושעבד אותם אל צל האמונה.

את הצל ו"כתנות העור" קבלנו בעקבות חטאו של אדם הראשון, כפי המבואר לעיל. כל רגע ורגע אנו צועדים לעבר התיקון השלם אך תחילתו הייתה על ידי אברהם אבינו עליו השלום, כמו שמצאנו: שכל אורח שהיה מגיע לאברהם הוזמן להישען תחת העץ, אם הוא היה אדם ראוי וכשר ענפי העץ היו מתכופפים ומציילים עליו, ואם לאו הם היו בורחים ומסתלקים ממנו, וכך ידע אברהם אבינו לקרבו לאמונה^ה.

זה מה שנאמר "בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי" (שיר השירים ב, ה) אדם הראשון חמד אל 'עץ הדעת' ומחמתו הוא התיישב ב'צל' העולמות כולם, עד שפנימיותו נחש וחיצוניותו לבושים, הפרי של 'עץ הדעת' מגלה את ה'בצל החצוי' המר והחריף המלא בתחושת ההעדר שמעורר פיתוי היצר. עד שבא אברהם אבינו וכיוון את אורחיו שישבו בצל עץ החיים, שאותו "חמדתי" באמת,

^ה "בההוא אילנא הוה ידע מאן דאתאחיד ביה בקב"ה ומאן דאתאחיד בע"ז, מאן דאתאחיד בקב"ה, אילנא הוה פריש ענפוי וחפי על רישיה ועביד עליה צלא יאה, ומאן דאתאחיד בסטרא דע"ז, ההוא אילנא הוה אסתלק וענפוי הו סליקן לעילא, כדן הוה ידע אברהם, ואזהיר ליה, ולא אעדי מתמן עד דאתאחיד במהימנותא דקודשא בריך הוא, והכי מאן דאיהו דכיא מקבל ליה אילנא, מאן דאיהו מסאב לא מקבל ליה, כדן ידע אברהם ומדכי לון במיאי וכו'. תא חזי דאפילו בשעתא דאזמין לון למלאכין, אמר לון והשענו תחת העץ, בגין למחמי ולמבדק בהו, ובההוא אילנא הוה בדיק לכל בני עלמא, ורוא דא (לקבל) בגין קב"ה קא (עבד) אמר, דאיהו אילנא דחיי לכלא, ובגין כך והשענו תחת העץ ולא תחת עבודה זרה. ותא חזי, כד חב אדם בעץ הדעת טוב ורע חב, דכתיב ומעץ הדעת וגו', ואיהו ביה חב, וגרם מותא לעלמא, מה כתיב ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו', (וגרם מותא לכל בני עלמא), וכד אתא אברהם באילנא אחרא אתקין עלמא דהוא אילנא דחיי, ואודע מהימנותא לכל בני עלמא" (זוהר חלק א דף קב, ב).

ענני הכבוד

"ר' יוסי בר' יהודה אומר שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל אלו הן: משה ואהרן ומרים. וג' מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר וענן ומן וכו' עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה וכו' מת אהרן נסתלקו ענני כבוד שנאמר: "וישמע הכנעני מלך ערד" מה שמועה שמע? שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה לו רשות להלחם בישראל וכו' חזרו שניהם בזכות משה" (תענית ט, א).

פעמיים זכו ישראל ל'ענני הכבוד' פעם אחת בזכות אהרן הכהן ולאחר שנסתלקו ובא עמלק זכו לענני הכבוד שוב בזכותו של משה רבינו, דעת לנבון נקל שאין 'ענני הכבוד' ששבו בזכותו של משה אותם ה'עננים' בדיוק שבאו בזכותו של אהרן הכהן, שהרי 'כח הפועל בנפעל' ו'אומן קונה בשבח כלי' לפיכך מתברר לנו שאינם אלא שני סוגים שונים של 'ענני הכבוד', ב' צל.

ואכן ב' פעמים 'צל' בגימט' עמלק, הוא ה'נחש' שעומד בתוך ה'בצל' ומפריד בין שני סוגי ה'צל' ו'ענני הכבוד'.

נבחין קודם בהבדל בין אהרן למשה ובכך נוכל להבין את ב' סוגי הצל.

בצל-אל

הגמרא (ברכות נה, א) מספרת לנו על ויכוח מרתק שהתרחש בין משה לבצלאל "בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים. הלך משה והפך, ואמר לו 'עשה ארון וכלים

ומשכן'. אמר לו: משה רבינו, מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן?! כלים שאני עושה להיכן אכניסם? שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא 'עשה משכן ארון וכלים'? אמר לו: שמא 'בצל אל' היית וידעת?".

משה רבינו היה מופקע ממציאות של 'צל' ו'משכן' כולו היה אור עד ש"קרן עור פני משה" (שמות לד, לה), מחשבתו הייתה טרודה בלהכין כלים לאור הגדול של השראת השכינה, ועל כן הוא הקדים ואמר 'עשה ארון וכלים ומשכן'. אבל 'בצלאל' שחכמתו הייתה בצורה של 'צל' הבין שקודם כל צריך להכין מקום ל'משכן' ל'צל' ורק אחר כך ניתן להכניס לתוכו את כלי השראת השכינה.

ענני הכבוד לא יכולים לבוא מתוך מעלתו של משה רבינו שגופו אור והוא מופקע מחשיבה על צל, ה'עננים' באים דוקא מתוך מעלתו של אהרן שעליו נאמר "כי בענן אראה על הכפרת" (ויקרא טז, ב) בשביל לראות את הקב"ה זקוק אהרן למחיצה וכיסוי של ענן, אבל במשה נאמר "משה עלה בענן ונתכסה בענן ונתקדש בענן כדי לקבל תורה לישראל" (יומא ד, א) כביכול משה רבינו נכנס ומתלבש בענן, הוי אומר: ענני הכבוד מתראים לפנינו בשני שלבים: קודם כל בא עננו של אהרן המכסה ומסתיר, בכדי שמבעד לכיסוי נוכל לראות משהו. לאחר מכן כשמת אהרן ו'עמלק' הוא ה'נחש' התעורר להכיש, אז בא עננו של משה שאינו אלא הלבוש של "איש האלהים" (דברים לג, א) העולה לקבל תורה עד ש"קרן עור פני משה".

• "ברזא עלאה אקרי הכי בצלאל, בצל אל, ומאן איהו, דא צדיק, דאיהו יתיב בצל אל, ההוא דאקרי אל עליון, ואיהו יתיב כגווא דההוא אל, ההוא אל נטיל שית סטרין, וההוא צדיק נטיל לון, אוף הכי ההוא אל אנהיר לעילא, האי צדיק אנהיר לתתא, ההוא אל כללא דכלהו שית סטרין, ההוא צדיק כללא דכלהו שית סטרין. בן אורי, בן אור קדמא דברא קודשא בריך הוא בעובדא דבראשית, בן חור, בן חירו דכלא, דבר אחר בן חור, בן חוור מכל גוויין, ודא אתמני למטה יהודה כלא כדקא יאות" (זוהר חלק ב קנב, א).

שדומה לבצל (בבא בתרא נז, א) כביכול הגבול שבין השמש לירח, בין משה רבינו שנקבר בחוץ לארץ ליהושע שהביא את ישראל לארץ, הוא ה'צל' של ה'בצל'.

בסוכה של היום "חממה מרובה מצלתה, פסולה" (סוכה ב, א) אבל לעתיד לבא "פורסו הקב"ה [לעורו של לוי] ששעשה ממנו סוכה לצדיקים] על חומות ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו שנאמר: והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך" (בבא בתרא עה, א). סוכה שלעתיד לבא כולה חמה כמו ששנינו "הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתקה" (מדרים ת, ב. ע"ז ג, ב).

אותה סוכה שהיום אינה אלא מלשון סכך וכיסוי עתידה להיפך לאור שיבהיק בכל העולם כולו עד שהכל ילכו לאורו.

עלה בידינו שני סוגים של צללים:

א' צלו של אהרן ובצלאל, שאינו אלא בתורת כיסוי ומחיצה.

ב' צלו של משה, שמתלבש בענן עד ש"קרן עור פני משה" כ'פני חמה' שאין העננים מסתירים אותה.

כמו כן נראים שני צללים אלו ב'בצל': ה'בצל' מורכב מגלדים שמצלים זה על זה, כמו ה'צל' המכסה של אהרן הכהן. וכאשר מתקנים את ה'בצל' ו'צולים' אותו אז גופו נהפך להיות "צלי אש" כמו שמשו רבינו האיר בעצמו.

כאמור לעיל, ה'נחש' שהוא 'עמלק' מנגד כל העת ל'צל' עננו של אהרן הכהן, חריפותו מנסה להניס את הצל ולפעפע את ארסו בכל ה'בצל' העולמי, עד שבא משה רבינו שאוחז

וכיון שחטאו בחטא העגל - בעקבות אהרן, לא יכלו ישראל לעמוד מול אור פני משה, על כן הוא הניח על פניו "מסוה" וכיסוי, שוב אנו מבחינים שענינו של משה רבינו מופקע מתורת כיסוי השייך לענניהם של אהרן ובצלאל.

מיתת אהרן ומשה

אהרן מת מיתת נשיקה אבל הוא מת מכח ה'נחש' שטמון בעומק ה'בצל'. מאידך שונה היא מיתתו של משה רבינו שהרי איננו יודעים את מקום קבורתו עד ש"אותן שעומדים למעלה נדמה להן למטה, למטה נדמה להן למעלה. לקיים מה שנאמר 'ולא ידע איש את קבורתו'" (סוטה יד, א), בבחינת מה ניתן לומר שמשו רבינו כאילו לא מת, שהרי המיתה היא עונש חטא עץ הדעת ואם אין הטומאה ידועה, ו"ספק טומאה ברשות הרבים טהור" (טהרות פרק ו משנה ג) אז כביכול אין כאן מיתה.

זה הכוונה שנשמטו של משה מיאנה לצאת מגופו עד שהתחננה לפני הקב"ה "בבקשה ממך תניחני בגופו של משה" (דברים רבה יא, י), כיון שבשרו של משה הוא באור תורה, לא היה בו כיסוי ואטימות של מיתה.

וכן מצינו ש"פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה" (בבא בתרא עה, א), את השמש העננים לא יכולים להסתיר באמת אולי בצורה של 'צל' אבל את הלבנה העננים מסתירים מלברך עליה, משה רבינו היה גופו אור ולא היה לפניו שום כיסוי אבל יהושע שקיבל ממנו את האור כמו הלבנה יכול היה להתכסות על ידי עננים.

וכן מצינו שיהושע תיחם את הארץ בחצב

· "תא חזי כתיבי: 'תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו' דאתכסאי סיהרא, דהא כדין שלטא האי חיזיא בישא ויכיל לנזקא עלמא" (זוהר חלק א קיד, ב).
· עננו של משה היה בבחינת "ענני השם ענני".

שמהות ה'לחם עוני' אינו אלא 'טעם פגום' שנשמר מיום ליום.

אבל בעקבות ה"צלי אש" של קרבן פסח, הבצק שנצרר בשמלותיהם נצלה ונאפה בשמש^י למצה שיש בה טעם משובח של מן. בשונה מ'לחם עוני' שנשמר מיום ליום את ה'מנ' לא היה ניתן לשמור מיום ליום, אלא "וחם השמש ונמס" (שמות טז, כא), הוא היה פורח ומסתלק.

לאחר שראינו את מעלת ה"צלי אש" שממתק את חריפות וארס ה'בצל' והופך את ה'לחם עוני' ל'מן' נפנה ללמוד את מהות ה'צלי'.

בישול או צליה

כידוע ש'אין בישול אחר בישול' אבל יש נידון שלם אם 'יש בישול אחר צליה' (אורח חיים סימן שיח סעיף ה).

ניתן להגדיר בשני הגדרות את ההבדל בין בישול לצליה:

א' בישול אינו אלא 'דבר לח' אבל צלי הוא 'דבר יבש'.

ב' כשנותנים מחיצה וכלי בין האוכל לאש, הרי זה 'בישול'. אבל כשמכניסים את האוכל אל תוך האש, הרי זה 'צלי'.

הגדרה זו מונחת בשמותיהם: בישול מלשון לבוש, לוקחים את המאכל ומלבישים אותו בכלי ובמים, כדי שיתלבש בהם ויתערב עימם מכח האש. אבל צליה הוא מלשון הצלה, הדבר עצמו נכנס אל תוך האש ונצלה שם עד שהוא עצמו ניצל מן האש וטועמים בו צליל של אש.

בזנב הנחש ומהפכו למטה אלהים (שמות ד, ד), הארס של הנחש נהפך בכפו של משה לבצל צלוי ומתוקן שמאיר ומבצבץ "מסוף העולם ועד סופו".

צלי אש

למדנו שאי אפשר לאכול בצל חי, כי עצם היותו חי הוא מביא מוות. ואכן מתואר במשנה שאוכלים את הבצל כאשר הוא צלוי "אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום" (שבת יט, ב) וכך נוהגים העולם.

בצל עומד להיות צלוי ובכך הוא נהפך להיות צל של תיקון.

שורשו של תיקון זה הוא בקרבן פסח שנאכל "צלי אש ומצות על מררים יאכלהו" (שמות יב, ה) המרור החריף נאכל עם החרוסת בשביל למתק ולשבר את כח הארס הממית^י שבו. כמו כן ניתן לומר שאכילת צלי פסח מסלק את טעם חריפות המרור ששורשו הוא ב'וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך" (שם, א, ד).

מצה, לאו בן יומו

למצה יש שני סוגי טעמים: א' טעם פגום - לחם עוני. ב' טעם של שבת, כמו שמלמדת אותנו הגמרא "עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן" (קידושין לח, א).

למדנו לעיל ש'מאכל שאינו בן יומו' טעמו פגום, ההגדרה הזו מבוססת על ה'לחם' שלאחר שעבר יומו טעמו נפגם ומתקלקל, לכן העני עושה את לחמו באופן כזה שטעמו יוכל להישמר כמה שיותר ימים, הוי אומר

^י · מרור גימט' מות (שער הכוונות, פסח, דרוש יב).

^י · "והו קטעין מן לישא דאפיקו ממצרים וסדרין על רישיהון ומתאפי להון מחומתא דשימשא חרירן פטירין" (תרגום יונתן בן עוזיאל שמות יב, לט).

הכהן שאינם אלא בצורה של כיסוי, מחיצה ולבוש.

אבל משה נמשה מן המים "כי מן המים משיתהו" (שמות ב, י), משה עצמו ניצל מן המים בבחינת 'צלי אש' מאחר שהוא היה בתוך הדבר בעצמו.

"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט) כשמביטים על המים רואים בבואה, קרן הוא הקצה של הדבר המקום שמשם בא הקלקול, כמו קרניה מפצילות. משה רבינו לוקח את קרני האור המתפזרות, מתפצלות ונשברות ומציל אותם עד שמאיר מתוכם מה שכתוב בו: "ותמנת ה' יביט" (במדבר יב, ח) אצל משה רבינו גם הקצה של ה'בצל' האירי.

זה עננים של אש, 'צלי אש': מצד אחד יש כאן הצלה מליאה של הדברים המפוררים והמפוזרים ומאידך כביכול האור נגע בו עצמו, עד שהדבר עצמו נהיה 'צלי' "כי קרן עור פני משה".

"לב האדם - לאדם" זה לב הבצל, ה'נחש' שנתקן בענני הכבוד שבאים בזכותו של משה.

ענני הכבוד של משה הם עננים של אש, כמו שנאמר: "ומשה נגש אל הערפלי אשר שם האלהים" (שמות כ, יז). משה רבינו היה בהר שלש פעמים ארבעים יום, גימט' 'צלי'. ללמדנו; ה'צל' של משה רבינו לא היה כיסוי אלא היה המקום שאליו נכנס משה.

שני סוגי לבושים

כשאדם הראשון חטא הוא הוצרך להתלבש

ההבדל בין בישול לצליה הוא ההבדל בין ענני הכבוד של אהרן למשה, כמו שראינו לעיל ענני הכבוד של אהרן הכהן היו בצורה של כיסוי ו'צל', ה'עננים' לא היו אלא בצורה של מחיצה בין הקב"ה לעם ישראל, כמו הבישול שנעשה על ידי נתינת מחיצה בין האש לאוכל.

אבל ענני הכבוד שבאו בזכות משה רבינו היו בבחינה של "צלי אש" מאחר שהוא עצמו ניתן בתוך האש עד ש"קרן עור פני משה", ה'צלי' מלווה את משה מתחילה ועד סוף שהרי הוא רואה את השכינה "בלבת אש מתוך הסנה, וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל" (שמות ג, ב). מראה הסנה אינו אלא בבחינת 'צלי אש'.

ועוד קודם לכן מצינו שבנות יתרו מספרות **"איש מצרי הצילנו מיד הרעים וגו'"** (שם ב, יט) הצילנו מלשון צלי, ועל כן אומר יתרו לבנותיו **"ואיו, למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם"** (שם) ומפרש רש"י **"שמא ישא אחת מכם, כד"א כי אם הלחם אשר הוא אוכל"**. אותו "צלי אש" שהצילה אתכם הייתה אמורה להלחים ביניכם, שהרי **"איש ואשה זכו שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן"** (סוטה יז, א), זה מעלת השלימות של "זכר ונקבה בראם וגו' ויקרא את שמם אדם" (בראשית ה, ב).

עננים של מים ואש

העננים ממתקים את המים בעבים, עב מלשון עיבוי, כביכול המים מתלבשים בענן ומתבשלים בתוכו, אלו הם העננים של אהרן

י' · "אמר מר, ממתקין הן בעבים" (תענית י, א).

י" · "למנצח על אילת השחר מה אילה זו קרניה מפצילות לכאן ולכאן אף שחר זה מפציע לכאן ולכאן" (יומא כט, א).

י" · ההגדרה הקרובה ל"כי קרן עור פני משה" מוגדר בלשון חז"ל: צהבו פניו. כמו שראינו לעיל, בצל מלשון מבצבץ, ולכן קליפתו בצבע צהוב, זה המדרגה של הבצל המפריחה את חריפות ואת הפירורים הפגומים, אבל אצל משה זה היה אור גמור.

י" · ערפל מלשון ער - פל, להתעורר מהנפילה.

ואף הצומח ישוב לבצבץ ולהאיר כמו ששנינו (יומא לט, ב) "בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאים פירות בזמניהן, וכיון שהרוח מנשבת בהן היו נושרין פירותיהן וכו' ומהן היתה פרנסה לכהונה. וכיון שנכנסו גוים להיכל - יבשו וכו' ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירה לנו וכו'".

אותו זהב דומם שצמח בבית המקדש ישוב ויצמח, יאיר ויתרחב בצבעו הצהוב והמבצבץ.

הקרבן היחיד שנאכל 'צלי' הוא קרבן פסח, אבל לעתיד לבא כל הבשר של ה'בעלי חיים' יאיר בעצמו, ועל כן כל קרבן או מאכל יהיה בבחינת 'צלי' כיון שגופו אש.

משיח מלשון משיח שעתיד לעורר את כולם להתפלל לקב"ה, עד ש'בית המקדש' שמאיר ממנו "אור חדש" נאמר עליו "תלפיות; תל שכל פיות פונים בו" (ברכות ל, א). המשיח משיח [מלשון שיח] את ה'בצל השלם' עד שהוא יבצבץ ויאיר "מסוף העולם ועד סופו".

עכשיו אנו במדרגה של גלדי בצלים, אור מול צל, עננים של מים, ענני הכבוד של אהרן הכהן אבל לעתיד לבא העולם כולו - מסוף העולם ועד סופו - יאיר באור אין סוף "אור חדש על ציון תאיר, ונזכה כולנו מהרה לאורו".

בלבושי הנחש המכסים ועוטפים את ה'לב', "ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרת" (בראשית ג, ז). עלה תאנה מלשון "תאנה ואניה" (ישעיה כט, ב. איכה ב, ה) שהוא מלשון אנינות כיון שכולו לבושי הנחש, לב הבצל שעטוף בגלדיו.

אבל יש עוד לבוש: 'חגורה' שמצמידה את הלבוש אל הגוף, ואז נהפך הלבוש להיות מעין 'צלי' שגוף הלבוש נהיה מעין הגוף ממש.

כהכנה לתפילה אנו חוגרים חגורה (אורח חיים סימן צא סעיף ב) או מדין "הכון לקראת אלהיך ישראל" (עמוס ד, יב) או מדין שלא יהיה לבו רואה את הערווה.

הכנה לתפילה שנקראת 'צלי' היא על ידי שמסתלק הכיסוי של הכלי ונהפך להיות גוף של אור, על ידי פעולת החגירה, "ויעשו להם חגרת".

אור חדש על ציון תאיר

עתידה מדרגת משה של 'צלי אש' להתרחב על כל העולם כולו, דומם, צומח, חי ומדבר; כולם יבצבצו מכח ה"אור חדש על ציון תאיר".

ה'דומם' יתהפך להיות אש כמו שנאמר "ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה" (זכריה ב, ט) חומת ירושלים - תיהפך להיות אש.

היום חריפות האש ממיתה חורבן ומוות אבל אותה האש עתידה לבנות את ירושלים "כי אתה ה' באש הצתה, ובאש אתה עתיד לבנותה" (תפילת 'נחם' בתשעה באב), אותו עור של לויתן הפרוש על חומת ירושלים יבהיק זיוו מסוף העולם ועד סופו וכולם ילכו לאורו.

ב-צ בצל-כלבניפדיה מחשבה

מספר שיעור בקול הלשון 34306598

סוגיות במחשבה

בצל

ערמה. ופירש הרמב"ם (שם) וז"ל, משיפקל - ענינו משיכרת עלין שלו ויסיר הנתלה בהם, עכ"ל. ובר"ש משאנץ (שם) כתב וז"ל, כמו משיקלף, שמסיר הקליפה, ויש מפרשים משיעשה אותם אגודה, ובירושלמי (שם) מפרש מן דיורים פודגרה, שעוקרים הבצלים עם השורשים, ואח"כ מסירים מעליהם הקליפות הרעים והשרשים, עכ"ל. ועיין עוקצין (פ"ב, מ"ה).

והבן מאוד שנקרא בצל ע"ש קליפות אלו שמצילים על פרי, כנ"ל, וגמר מלאכה הוא הסרת קליפות אלו, כי עתה כבר אין נצרך להם. ועיין עוד ערוך (ערך פקל).

ו**כתב** בתיו"ט (כלאים, פ"א, מ"ט) וז"ל, כתב הר"ב, כדרך שמוסיפין הבצלים בתלוש. וז"ל התוס' בשבת (נ) אומר ר"י, דרגילות הוא שמתווספים מחמת לחלוחית הקרקע, כמו שאנו רואים שומין ובצלים שמתווספים אפילו כשמונחים בחלון, וכיוצא בזה כתב הרמב"ם במ"ט פ"ב דשביעית, עכ"ל.

כתיב (במדבר, יא, ה) זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים.

ופירש בחזקוני (שם) וז"ל, ואת החציר ואת הבצלים - לטעום הקדרה עם הבשר, עכ"ל. והיינו שיש ארס חריף בבצל הנותן טעם, עיין רש"י (פסחים, קטו, ע"ב, ד"ה משום קפא), ועירובין (כט, ע"א). וישנם כמה בצלים, עיין פאה (פ"ג, מ"ד), ושביעית (פ"ב, מ"ט), ונדרים (פ"ט, מ"ח). ובשביעית (פ"ה, מ"ב) בצל הנקרא לוף.

וכתב**** הרמב"ם (עוקצים, פ"ב, מ"ח) וז"ל, צורת עלי בצל ידועה, כי היא חלולה כדמות קנים, ובתוכה ריר ידבק ביד, וכל הבצל כשנגע בו המים וצמח והוא אינו מחובר לקרקע כמו שהוא מפורסם, יצא ממנו לב ירוק דמות עלי בצלים ובתוכו ג'כ ריר, ואותו דבר הצומח נקרא בני בצלים, עכ"ל.

וכתב**** הר"ש משאנץ (שביעית, פ"ו, מ"ג) וז"ל, דרך הבצלים כשנגמרים יוצאין "מעצמן" מן הארץ, וכשאוחז בעלין נתלשין אם חזקים הן מעט, עכ"ל. והבן, שנקרא בצל, אותיות ב-צל, נוטריקון ב-צל, ושונה משאר ירקות שנמצאים תוך הארץ, והארץ צל להם, ונשמרים בארץ עד שמוציאים אותם משם, אולם הבצל יהי לצל בעצמו, קליפות רבים, זה על גב זה, וסוף שיוצא מן הארץ בעצמו, ואינו ניזוק, כי הקליפות נעשים בו צל להגין עליו, והבן.

ואמרו (מעשרות, פ"א, מ"ב) מאמתי הפירות חייבות במעשרות וכו'. ושם (משנה ו) אמרו, הבצלים, משיפקל, ואם אינו מפקל, משיעמיד

מדור
רל"א
שערים

צירוף

ב-צ / ב-ל / צ-ל

ב-צ

פשתן, שגדל בד בבד. אולם בלבוש בוץ משובץ כל חוט כראוי, ונגלה יופיו של בוץ. והארה זו בחינת צהוב, צב-הו, בחינת "צהבו פניו", צהוב הארה.

והיפך כן הוא הגלות, ונעשה ע"י נבוכדראצר, אותיות צב בקרבו, שבא לבטל יציבות זו, וניתוק בנ"י מארצם. והוא בחינת חצב דקלוקל, חצב, ח-צב, מנתקם מן מקום יציבותם. ודבר המבעבע אינו יציב, כצ - ע.

והבן שיש יציבות מכח הארת השורש כנ"ל, ויש יציבות מכח דבקות בארעא, בחינת "והארץ לעולם עומדת". והוא בחינת רבץ, ר-צב, שרובץ ודבק בארעא. והוא בחינת מצבה כמ"ש אצל יעקב ועוד, שענינה לקבץ את כל החלקים מצד קביעות בארעא. וזוהי מצבה שנותנים ע"ג המת, לקבץ כל חלקי חייו שנתפזרו בארעא. וזהו בחינת בצק, כצ-ק, שתחילה יש מים וקמח, וכל גרגיר בקמח עומד לעצמו, אולם ע"י תערובת במים ולישה נעשב בצק שמצרף את כל החלקים יחדיו. היפך בצע, כצ-ע, שמחלק הדבר לחלקיו.

ושלמות הארה זו מתגלה במשכן שנעשה ע"י בצלאל, צב-לאל, כלומר מצורף ע"י התקשרותו לאל, אליו ית"ש. ויתר על כן מתגלה בא"י שלמטר השמים תשתה מים, היפך בצורת, שנתנתק ממקורו. וכח זה יכניע את שרו של עשיו שעתיד לבא מבצרה, כמ"ש מי זה בא מבצרה וגו', ואזי יתגלה "צבי ואתרעי בן", ויתגלה היציבות השלימה. והוא ע"י חיבור הוי"ה-ה אדנות גימטריא צב עם הכולל.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אבצן, אצבע, קבץ, רבץ, בצע, בצר, בצרה, בוצץ, בץ (ביצה), בלשאצר, עצב, צבא, צבאות, בצורת, **בצל**, בצלאל, בצק, חצב, נצב, יצב, מבצר, מצבה, צבי, נבוכדראצר, קצב, צהוב, בוץ, יעבץ, שבץ, צבעון.

עייין רש"ר הירש (נשא, פ"ז פסוק ג' ד"ה עגלת צב) "צב" קרוב אל סבב, והוא מורה כנראה על מחיצות המקיפות את חלל העגלה והמגינות על האנשים או על החפצים שבעגלה, עכ"ל. וזהו צורת בצל, כצ - ל, מחיצות המקיפות. ובעומק נקרא כן מלשון נצב, עומד על עמדו, כמ"ש (בראשית לב, ז) "והנה קמה אלומתי וגם נצבה". ויתר על כן עומד בקומתו, וכך אמרו בזוה"ק (פנחס, רמב, ע"ב) והנה קמה אלומתי וגם נצבה, דכך תפילה מעומד. וכמ"ש רש"י שם, קמה אלומתי, נזקפה, וגם נצבה לעמוד על עמדה בזקיפה ועיי"ש בשפתי חכמים, וגם נצבה, לעמוד כן תמיד כן על עמדה בזקיפה. והוא בחינת מבצר, עומד על עומדו בתוקף.

ומהות עמידה בזקיפה הוא התקשרות לשורש העליון, וכיון שנקשר לשורשו העליון ע"י כן שורשו העליון אוחזו, ודין גרמא ליה לעמוד תמיד בזקיפה. וזש"כ (שם כח, יב) והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וגו' והנה ה' נצב עליו, וגו'. והיינו מוצב ארצה, לתתא, וראשו מגיע השמימה נקשר לשורשו העליון, ומכח כך נצב ארצה. ולכך מיד כתיב והנה ה' נצב עליו, והיינו שנגלה שורש הכל ה' ית"ש שמכחו הוא נצב ועומד תדיר. והוא בחינת אצבע צב-אע, שע"י אצבע מחוי לשורשו כמ"ש בשלהי בתענית שכל אחד מראה באצבעו ואומר זה ה' קוינו לו, והיינו שע"כ נקשר לשורשו ואזי ה' נצב עליו. והוא בחינת שם צבאות, שהוא ית"ש נצב על נבראיו. והוא בחינת ביצה, צב-יה, כי הנוולד הגמור באפרוח נעשה בריה לעצמו ונבדל משורשו, אולם הביצה אינה ולד גמור ועדיין לא נתנתקה משורש מקורה המולידה. ושורש הכל הוא בחינת רצון, ונקרא בארמית צבי, רצה, כי הרצון על ידו הכל ניצב, כפי גדר הרצון. וכאשר הרצון מתפשט לתתא, רצון-רץ, נעשה לתתא פרוז, בחינת רצ-צר, הפרטים נעשים כצרות זו לזו, ובזה מושרש בהם עומק הפרוד. אולם מכח הארת הרצון, "צבי" נעשה קיבוץ קבץ, ק-צב. והוא אור הגאולה, מקבץ נדחי עמו ישראל. ואזי נעשה בחינת משבצת, שיבוץ, שבץ, ש-צב, שכל אחד מן הפרטים שנקבץ מסתדר ועומד ומשובץ במקומו, לפי הארת השורש. וכן לבוש העשוי מבוץ, כצ - ו,

ב-ל

לאכול מעץ הדעת, שעליו נאמר ביום אכלך ממנו מות תמות. ומעשה זה הוגדר בחז"ל, היא שפכה דמו של עולם.

והנה יש רציחה בפועל, ויש אבזיריהו, מלבין (לב -ן) פני חבירו, הנקרא עלב. ע-לב. והנה אמרו, עשרה דורות מאדה"ר עד נח וכו', אולם במקום שיהא תיקון הלב, נעשה קלקול כמ"ש ויתעצב ה' אל לבו. וכתוצאה מכך נעשה מכול. לב-מו. ועיקר גזר דינם לא נחתם אלא על הגזל, היפך צדקה-נותן. גזל כולו מקבל, קבל, לב-ק, שהוא בחינת בלק אותיות קבל, כנודע. ותולדת כך נעשה הסבל הגדול בעולם כמעט לכל יושבי תבל. סבל, לב-ס. וחל על עצם העולם הנקרא תבל. לב-ת. כלומר על עצם שורש העולם הנקרא לבו של העולם, כמ"ש חז"ל שיש במקום לב, כמ"ש דברו על לב ירושלים, זהו לבד דתיקון. וכתיב תולה ארץ על בלימה, לב - ימה, והוא שורש לבו של העולם. ולב דקלקול שבעולם הוא בבל, לב-ב. ובנפש זהו בליעל, בל - יעל.

ואחר עשרה דורות בא אברהם לתקן זאת. ולעומתו בלעם, בל - עם, כמ"ש במסכת אבות. ועיקר הפסולת היוצאת לתרבות רעה ביום מיתתו הוא עשו, בחינת אדם בליעל, היפך אדם, אדם, בליעל, לב-עלי. ושורשו הוא מזרעו של בתואל, לב-תאו. ולעומתו יעקב נושא את בלהה, לב-הה, תחלת תיקון הלב. ובשבתים עיקר התיקון לכך, זבולון, לב-זון, זון ר"ת זכר ונקבה, תיקון אחדותם. והמתנגד ליעקב לבן, לב-ן. שהוא נבל כנודע, ופסולתם של אלו בבחינת זבל, לב-ז. ושורשם נחש, פורץ גדרו של עולם, פורץ את הגבול, גבול, לב-גו, פורץ את הלב.

ושלמות התיקון בבנין המשכן ע"י בצלאל, וכל חכם לב. בצלאל, לב-אצל. ובכניסה לא"י ע"י כלב, לב-כ. ובמצות יובל הנוהגת בארץ, יובל, לב-ו. ושורשו יום החמישים של מתן תורה, במשך היובל המה יעלו בהר.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אביאל, אבימלך, אבל, אבשלום, אהליאב, חלב, זבל, חבל, לבן, אלגביש, אלישבע, ככל, בדלה, בהלה, בלע, בעל, ברזל, בתולה, גבל, גבול, בגלל, ככל, בול, זבולון, בחל, חלב, כלב, בל, בלל, לב, יובל, יובל, לבש, להב, בלהה, בלה, בלט, בלעם, כלשאצר, בלתי, סבל, בצל, בצלאל, בישל, גבעל, גבריאל, גבלה, הבל, מכול, לבנון, נכל, איובל, בתואל, גבול, לביא, עיבל, קבל, שביל, שבליים, תבל, יבלת, בלק, מהיטבאל, מלבן, עלב, שבלול, בטל, בלג, בלימה, בליעל, בלם.

רבותינו לימדונו (מבואר היטב בעץ חיים) שמדרגת לב שורשה ל"ב נתיבות חכמה עליונה שבראש. הנקראת בלימה, לב - ימה, והיינו י' ספירות וכב' אותיות גימט' לב, כמבואר בספר יצירה. וזו צורת הבריאה, כגלדי בצלים, בצל, לב - צ, בתוכו לבו, והכל סביב ללב. וכאשר הארה זו מתפשטת לתוך גופו של האדם נעשה "לב". וכאשר ח"ו אינה מתפשטת, אזי זהו בחינת "בל", לשון שלייה. וזהו בול, בל - ו, לשון בלה, בלתי. וכן בלע, בל - ע, אור שאינו מתפשט אלא נשאר בלוע במקורו.

הארה עליונה זו היא ממדרגת הלובן העליון. לבן לב-ן. כמבואר בדברי רבותינו. וכאשר הארה זו מאירה אצל נקבה נעשה במקום הלב, מקום דדיה, חלב, לב-ח. ומדרגת חלב מקשרת את הולד לאמו, ללובן העליון, ללבה של האם. חלב אותיות חבל, שהחלב נעשה חבל המקשר בין הולד לאם. ומכך כך נעשו האם והולד בלולים זה עם זה, בלל, בל - ל. ונגלה אצל בלהה, בל - הה, שיפחת רחל, שנוול בנימין ומתה רחל, וגידלה בלהה את בנימין כאמו, ואף דאגה לחלב בעבורו. ובעומק הכח המקשר הוא ה"לב" כנ"ל. וכאשר מקיא חלב שינק משדי אמו, זהו בחל. וזהו ביטול של החלב, בטל, בל - ט.

וכשם שהוא הכח המקשר בין הולד לאמו, כן שורש כח ההולדה, "זכר" ונקבה" שורשו חיבורם בלב. והוא בחינת בעל, לב-ע. כי תחילת החיבור הוא בחינת חיבוק, אח"כ נישוק, ואח"כ חיבור גמור, ומקום החיבוק במקום הלב, חיבור לב אל לב, זהו מהות עומק החיבוק. ועיקר החיבור בין בחור לבתולה. בתולה, לב-תוה. ובמלכי אדם הנזכרים בפרשת וישלח, ז' ראשונים שבהם לא הוזכר נקבה בהם. ובמלך השמיני (בחינת חלב, לב, ח, כנ"ל) הוזכרה אשתו ושמה מהיטבאל, לב-מהיטא. ובו לא כתוב מיתה, כי היה חיבור במדרגת לב. וזהו בדלה, לב - חד, לב מחובר, לב אחד, ובבדלה מונח כח הצירוף והחיבור.

והנה תולדות ראשונים שהיו בעולם, קין והבל, הבל, לב-ה. כי בהבל נתגלה חיבור הלב של אדה"ר וחווה ונגלה חיבורו של הבל אל ליבה של חווה. וכאשר קם קין על הבל והרגו, ביטל חיבור הלב. ואמרו רבותינו שבלק שורשו בקין שהרג את הבל, מכח בל, העדר שבו. וכן בלק דבק בהעדר זה, בל - ק. ומכך כך רצה להרוג את ישראל. ובשעה זו נתחדשה אבולות בפועל ראשונה בעולם. אבולות, אבל א-לב. בבחינת טוב ללכת אל בית האבל וגו', והחי יתן אל לבו. אבל אל-לבו. ואבל אין לו פה, בבחינת מש"כ 'מבליגיתי עלי יגון', בל - ג, ליבא לפומיה לא גליא מכח הבלגה. ובבחינת בלם, בל - ס, בולם פיו. ושורש אבולות זו נעוץ בחוה שננתנה לאדה"ר

צ-ל

והעמדת ראשית לעצמו. וזהו בחינת תהו, תהום, שורש החורבן, ששם אין אור כלל, בבחינת "חשך על פני תהום". וזהו מצולות ים, מצולה, צל-מוה. ועיין זבחים (ק"ג, ע"ב) למה נקרא שמה מצולה, שכל מתי עולם נצטללו שם. וגירסא אחרת נצחללו לשם.

וכאשר נעשה התיקון, נעשה הצלה, הצל, ה-צל, והיינו שמעלהו מן הצל ומקורו לאור. ותחלה הקירוב למדרגת שמיעה, בבחינת שמועה רחוקה. כי יש קול ויש בת קול, קול - שמועה קרובה. בת קול - שמועה רחוקה. והשמועה של בת קול הוא בבחינת מצללים, צל-מתים (ועיין ערכין, יג, ע"ב). והיינו ששומע רק את הצל של הקול ולא את הקול עצמו. ואח"כ יתר על כן יש עלייה לאור, לישיב בצל האור. ונעשה אחד עם האור, וכמ"ש בערוך (ערך צלמונית) וז"ל, נכנס בצלמוניתו, פירוש באחדותו עכ"ל. וע"ש כן נקראים אצילי ידיו, שמאחדים עמו ולא רק שנמצאים אצלו (עיין נפש החיים, ש"א, פ"ג). ועיין חשק שלמה, שורש צל, שכתב להיפך). והבן שיש אצל סמוך ויש אצל מאוחד עמו. וכאשר מאוחד עמו הוא נעשה בבחינת ואצילתי מן הרוח, המשכה.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אליצור, אליצפן, אציל, אצל, בלטשאצר, מצולה, מצלות, עצלתיים, בצל, צל, צלם, צלמון, צלמות, צלמנה, לחץ, צקלג, יחצאלי, הליצני, מלצר, עצל, הצלה, צלחת, צללים, צללפוני, צלעה, יקבצאל, בצלאל, וחלצו, ויפצל, הצלחה, צלמנע, צלפחד, מליצה, מצהלות, צלה, חבצלת, יחצאל, להצהיל, חלוץ, יחצאל, הצל, צלי, לץ, עלץ, צלק, צקלג, צלצל, מצולה, מחלצות, מפלצת, מצהלות, מצולה, מציל, מצליח, מקבצאל, מצלתיים, נמלצו, חלץ, פלצות, פצל, צאליים, צהלה, צוראל, ציקלג, צלף, צלה, צלול, צלח, צלחית, צלי, צלע.

אצל, א-צל. אצל נורטיקון אור-צל. והיינו שדבר שנמצא אצל זולתו נמצא בצל של זולתו, וכל צל הוא צל של האור, וכפי צורת הצל כן מתקבל בתוכו האור, והוא בחינת אליצור בן שדיאור משבט ראובן. ראובן, אור-בן, כמ"ש רבותינו. ושדיאור, שדי-אור. ובנו אליצור, צלי-אור. והיינו הצל שמקבל מן האור. וכן בצלאל בן אורי, אורי - אור, בצלאל, צל - בלא. וקבלת האור הוא בחינת צלי, צלי אש, והיינו ששלט בו האור, וזה בחינת קבלת האור, צל-י. והוא בבחינת נקבה הנוצרה מן הזכר, מן הצלע, צל-ע. ונטלה הקב"ה וחזר והביאה לאדם, ומעתה נמצאת "אצלו", ודו"ק. וע"ש כן נקראת אשת למך צלה, צל-ה, ע"ש שיושבת בצלו, כמ"ש רש"י שם מחז"ל, ומקבלת הארתו.

וזהו תשוקת הנמצא בצל להתקרב ולהתדבק לאור ולקבל ממנו. וזהו הצלחתו, צלח, צל-ח. ואזי נעשה צהל, צל-ה, בבחינת קול "מצהלות" חתנים, ובבחינת עלץ, ע-לץ. וכאשר הקבלה בשלמות, זהו צלול, צל-ול, היינו שהאור מאיר בכלי בבחינת אספקלריא המאירה. וזהו מדרגת משה. אולם כאשר זו אספקלריה שאינו מאירה, זהו בבחינת בצלאל, צל-באל, וכמ"ש חז"ל, בצל אל היית.

ולהיפך, פעמים מוסרת מצלו ונפרדת. וזהו בחינת הזקוקה ליבום ואינו רוצה ליבמה, נעשה בה בית חלוץ הנעל, חלץ, ח-לץ. ועי"ז נפרדת הנקבה מן הזכר. וזהו בחינת פצל, פ-צל, פיצול והפרדות הצל מן האור. ואזי כאשר הצל נפרד מן האור אין לו את מקור חיותו - מקור הארתו, וזהו צלמות, צל-מות, כמ"ש רבותינו. ועיין מלבי"ם (ויקרא, כא, יח) וז"ל, צל - צלם - צלמון, צלמות, עכ"ל. ויתר על כן כאשר זהו הפרדות מוחלטת מתהפך צל - ללץ, והיינו שמתלוצץ מן הארה, ומן הצורך להימצא בצילה.

ויתר על כן, נגלה לא רק הפרדות גמורה של הצל ממקור האור, אלא נעשה הצל ככריה לעצמו, וזהו צל לשון פרידה, לשון הצלה, צל-הה, בחינת מוצל מאש וכד'. וזהו בחינת צלם, צל-ם, והיינו ע"ז, הפרדות מוחלטת מן מקור האור, אור א"ס,



מדור קבלה

בלבביפדיה קבלה
בצל
מילון ערכים בקבלה
בצל

בלבביפדיה קבלה

בצל

עיגולים

צורת העיגולים כגלדי בצלים, כמ"ש בריש עץ חיים (ש"א, ענף ב. ועיין זוה"ק, בראשית, כד, ע"ב). ועיין חסד לאברהם (מעין ב, נהר ג). ומאירת עינים (בראשית). ועמק המלך (שער יז, פ"ג) וז"ל, והבן קישור העולמות הוא כולו אחד כגלדי בצלים, זו מקפת זו, עכ"ל. ועיין שפע טל (חלק טל, ש"ג, פ"ח), ופרדס (ש"ז, פ"ה), ורבינו בחיי (דברים, י, יד), וגר"א (אדרת אליהו, בראשית, א, ב). ועיין ערך קטן דעת, שורש צורת עיגול בתוך הבצל עצמו. וכן צורת הבצל עצמו עגולה. ועיין ישראל קדושים (אות ז). ודרך מצותיך (מצות קרבן פסח, עז, ע"א). ואוצר החיים (שמיני, ד"ה ואתם אחיי).

יושר

אמרו (פאה, פ"ג, מ"ד) מלבנות הבצלים. ופירש בפסקי רי"ד (גדה, נא, ע"ב) וז"ל, פירוש, מלבנות, שורות, והירק מפסיק בין שורה לשורה, עכ"ל. ועיין פני משה (פאה, פ"ב, ה"ב). ועיין כלאים (פ"ג, מ"ו).

שערות

צורת השערות שוכבות זה על זה כגלדי בצלים. עשו איש שעיר. ואמרו (ב"ר, וישלח, פ"ב, י"ב) הה"ד איך נחפשו עשו, ר' סימון אמר, קליפת בצלים, עיי"ש.

אזן

אח"פ, ע"ב דס"ג, בחינת טעמים, ועיקרו נגלה הטעם בפה. ואמרו (ב"ב, כה, ע"א) מרחיקין וכו' ואת הכרישין מן הבצלים, מפני שמפיג טעם הבצלים. ועיקר תשמיש הבצל לטעם. עיין חזקוני (בהעלותך, יא, ה). ובצל הוא חריף, וכתב בהכתב והקבלה (ויקרא, יט, כ) וקראו חז"ל

אור א"ס

ז"ל הטל אורות (ח"א, פרק טז) והא"ס שהוא סובב מקיף על כולם, ובתוכו הולכים העיגולים כולם כגלידי בצלים זה תוך זה, עכ"ל. ועיין ערך קטן עיגולים.

צמצום

גלדי הבצלים, הם צורת צמצום האור. עיין ערך קטן נוק'. צר. וכתוב (ישעיה, סג, ט) בכל צרתם לו - לא, צר, ר"ת בצל. וכן כתיב (תהלים, קב, ג) ביום צר לי, ר"ת בצל. ומקום הצרות, מצרים. וכתוב (במדבר, יא, ה) נפשנו וגו' אשר נאכל במצרים וגו', ואת הבצלים. חלל. ואמרו (עוקצין, פ"ב, מ"ח) עלי הבצלים ובני בצלים וכו', אם יש בהם "חלל", ממעך את חללן. אמרו בירושלמי (שבת, פ"א, ה"י) בשר בצל ביצה, מצטמק ורע לו.

קו

הקו מחבר ומדבק בין עיגול לעיגול שהוא בצורת גלדי בצלים (עיין ערך קטן עיגולים). וכתב הרמ"ע מפאנו (במאמר הרקיעים) וז"ל, ידוע בחכמת התכונה, שאין ריקות כלל בין גלגל לגלגל, אלא מונחים זה על זה כגלדי בצלים, עכ"ל. וזהו מכח הארת הקו, ודו"ק. ועיין אברבנאל (יחזקאל, א).

קו "דק", והוא שורש לכל דקות. ובצלים נהגו לחתכם דק, וכלשון שו"ע הרב (או"ח, שכא) במדינותינו נהגו לחתוך הצנון דק דק, וכן בצלים, עכ"ל.

משיקלף, שמסיר הקליפה. ובשבירה נפלו רפ"ח ניצוצין. רפח - חרף, בחינת חרי, בצל חריף וכדלהלן. וצורת הקליפות כגלדי בצלים, כמ"ש (תיקונים, יא, ע"א) קליפה דערלה דכסי על י, אית לה תלת קליפי כגלדי בצלים, דא על דא.

ושורש המוות ע"י חריפות הבצל כדוגמת נחש (עין ערך קטן דעת). ואמרו (עירובין, כט, ע"א) אכל בצל והשכים ומת, אין אומרים ממה מת, עיי"ש.

ובעינים דתיקון אמרו (שם, קכח, ע"א) וגבותם מלאות עינים וכו', אלין אינון שבעה גלדי עינא, דאינון דא על גב דא כגלדי בצלים. ובצל מוריד דמעות, ועיין פירוש המשניות לרמב"ם (מעשרות, פ"ה, מ"ח) גבי בצל רכפא.

וכן בתיקון אמרו (מעשרות, פ"ה, מ"ב) בצלים שהשרישו בעליה, טהרו מלטמא. וכן מתקן מפגם לשבת, כמ"ש בספר התרומה והביאו הרא"ש (שו"ת, כלל כד, סימן ז) וז"ל, דאגב חורפא דבצלים מחליא ליה לסכינא והוי ליה כלשבת (אפילו לא בת יומא), עכ"ל, עיי"ש.

עתיק

אריך, אורך, אור-ך. לעומתו עתיק סוד צל, בבחינת ולמכסה עתיק יומין, ודו"ק. וכתב באמרי פנחס (ש"ד, שבת ומועדים, אות לא) וז"ל, שמעתי מר' דוד ישראל ששמע בשם הרב ז"ל, טעם שיש לאכול בצלים בשבת, כי בצל רמז בצל, ר"ל בצלא דמהימנותא, ובשבת סוכת שלום פריסת וכו' כדאיתא בזהר, והוא צלא דמהימנותא, עכ"ל. ועיי"ש (שער ח, ליקוטים, אות צד).

אריך

זקן. וכתב בקצור שו"ע (סימן נר) דין ברכת בצל זקן, עיי"ש.

אריך, אורך, אור-רך. ובצל פולט ובולע ברך ואינו מוציא דבר קשה יבש ביבש. עיין יו"ד (סימן ק"ה) בב"י (שם, אות יג) בשם הרא"ה.

דבר שנכנס בגשם ומחרחר אותו, כגון צנון בצלים ושומים, בשם חריף, עכ"ל, עיי"ש. והוא מלשון תרחר, חר-חר, והוא שורש הנקבים דא"ק, אח"פ, זהו כח חריף שיוצר חור, בקיעה, שדרכו יוצא האור של א"ק לחוץ. ועיין תרומות (פ"י, מ").

ואמרו (חולין, צז, ע"ב) א"ר אבהו א"ר יוחנן, כל איסורין שבתורה משערינן (הנותן טעם שבהם) כאילו הן בצל וקפלוט.

חוטם

קליפת הבצלים יש בהם ריח. וז"ל האשל אברהם (סימן רטז) ועל קליפת בצלים, ראוי לברך עשבי בשמים, עכ"ל. כתיב (בראשית, ג, יט) בזעת אפך, עולה בגימט' (בצל במילוי) ב"ת - צד"י - למ"ד.

פה

אכילה. ואמרו (פאה, פ"ג, מ"ד) האמהות של בצלים. ופירש הרע"ב וז"ל, בצלים גדולים שמניחין אותן לגדל זרע, ומתוך שמשתיין בארץ לא חזו לאכילה אלא ע"י הדחק, עכ"ל. ואמרו (פסחים, קיד, ע"א) אכול בצל. ועיין עירובין (כג, ע"א). וכתב בערוך השלחן (סימן רג, אות ח) וז"ל, מברכין בורא פרי האדמה. וכן על שומים ובצלים, כי הרבה נאכלין כשהן חיים בזמנינו, עכ"ל. ועיין ירושלמי (מעשרות, פ"א, ה"א). ועיין אברבנאל (במדבר, יא) שהוא מאכל "עובדי אדום ואנשים כעורים ומזוהמים".

והמנכש בצלים אינו אוכל כדין פועל, כי אינו גמר מלאכה (ב"מ, פט, ע"א). וכן זרע בצלים אינו נאכל, כמ"ש (מעשרות, פ"ה, מ"ח). ועלי הבצלים נאכלין לבע"ח, כמ"ש (שבת, פ"ז, מ"ד) ששיעור הוצאת עלי בצלים, כמלא פי הגדי. וכתב בשו"ע (או"ח, סימן ע, סעיף ט) וז"ל, לא יאכל שום או בצל מראשו אלא מעליו, ואם אכל ה"ז רעבתן, עכ"ל. ומקורו בביצה (כה, ע"ב).

עינים - שבירה

שורש הקליפות. ואמרו (מעשרות, פ"א, מ"ו) הבצלים משיפקל. ופירש הר"ש שם, כמו

אבא

בצלים גדולים, אב, קטנים, בן. ודרך לנכש הקטנים מתוך הגדולים.

אמא

אמרו (פאה, פ"ג, מ"ד) "האמהות" של בצלים חייבות בפאה, ור' יוסי פוטר. ופירש הרע"ב שם, בצלים גדולים שמניחין אותן לגדל זרע. ועיין עירובין (כט, ע"א).

בצל קשה למעוברות, כמ"ש ביומא (עה, ע"א). ועיין ירושלמי (חגיגה, פ"ב) גבי בת איש שנקרא עלי בצלים, עיי"ש. וכתב בספר המדות (ערך הריון, אות ד) וז"ל, עוברות ומניקות לא יאכלו שומין ובצלים, עכ"ל. וכן ראיית דם באשה ע"י שאכלה בצל, עיין מאירי (נדה, סג, ע"ב).

ז"א

ז"א, קטן. ויש בצלים קטנים. ועיין יו"ד (סימן צו), ובכף החיים (שם, ס"ק ט"ל). וכתב הרמב"ם (תרומות, פרק ה, הלכה ב) וז"ל, תורמין בצל שלם אע"פ שהוא קטן אבל לא חצי בצל, אע"פ שהוא גדול, עכ"ל.

ז"א, תחילתו תלת גו תלת. וזהו אגודה, ואמרו אין אגודה פחות משלשה, נה"ל. ואמרו (מעשרות, פ"א, מ"ד) הבצלים משיפקל (ופירש הר"ש שם, וז"ל, כמו משיקלף, שמסיר הקליפה, ויש מפרשים משיעשה אותה אגודה, עכ"ל), ואם אינו מפקל, משיעמיד "ערימה". ועיין פאה (פ"ד, משנה ט"ז) אגודת הבצלים.

ז"א, בן. ואמרו (תוספתא, נדרים, פ"ג, ה"ו) הנודר וכו', מן הבצלים אסור בבני בצלים.

י"ב גבולי אלכסון. ועיין ירושלמי (כלאים, פ"ג, ה"ד) מוקשה בין בצלים שהורעת כוחו להציל בשתים עשרה. ועיי"ש (ה"ו). ועיין אברבנאל (שמות, כח, ו) לגבי י"ב אבני החשן.

בצל הוא שיעור של נותן טעם (עיין חולין, צו, ע"ב). ואם לאו, בטל בשישים.

נוק'

כתב בנובלות חכמה (עלה לו) וז"ל, ודבקה הגלדים זה על וזה תוך זה כגלדי הבצלים, כי שתצמצם האור ויתעבה, כדי שיוכל להעלות

מהם כלי, עכ"ל. ועיין קול אליהו (אגדות הש"ס, ד"ה כלים), ודו"ק.

ארץ, אדמה. ואמרו (פאה, פ"ו, מ"י) וכל הטמונים בארץ, כגון הלוף והשום והבצלים. ולכך נקרא בצל, מלשון בצ-ל, מבצבץ ועולה מן הקרקע.

היא בחינת זנב, כנודע שכך יצירתה תחילה זנב. ואיכא זנבות בצלים. ועיין ש"ך (יו"ד, סימן צו).

כתר

סוד אל"ף. בצל עולה בגימט' אלף עם הכולל.

חכמה

זית. וכתב בשער הגלגולים (הקדמה לו) וז"ל, עשב אחד יש קטן, ושרשו כמין בצלים קטנים כשעור הזתים, ובראשו יש פרח אמיריליו, אם תעשהו מעגון עם דבש דבורים, טוב להאיר העינים, עכ"ל. ועיין מחברת הקודש (שער השבת, ד"ה ליקוטים). ובטעמי המצות (ויקרא) כתב וז"ל, מורי זללה"ה צוה שנבשל הבשר והבצלים בזית וכו', עכ"ל. ועיין תוס' (גיטין, כא). ועיין מעשרות (פ"ג, מ"ג).

אולם קליפת בצלים, אינה ראויה להדלקה. עיין חסד לאברהם (נהר נח, מעין ב).

בינה

לב. ואמרו (נדרים, כו, ע"ב) קונם בצל שאני טועם שהבצל רע ללב, אמרו לו והלא הכופרי יפה ללב, הותר בכופרי ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים.

וכתב בספר סדר הזמנים (מגיד) וז"ל, כוחות הלב נחלק לנו"ן בסוד חמשים שערי בינה שהלב מבין, שבשר הלב אינו חתיכה אחת, רק כגילדי בצלים, זה תוך זה, ולזה נקרא לב, שמלבבל גילדי גילדי זה על זה, עכ"ל.

ושורש הדין, בבינה, שמינה דינין מתערין. וכתב בהיכל הברכה (בראשית, ד"ה וסוד הפסוק) וז"ל, בצלים שורשי הדין, עכ"ל, עיי"ש.

דעת

בצל, ב-צל, הסרת האור. ב' פעמים צל, עולה ר"מ, גימט' עמלק, דעת דקלקול.

נחש. ואמרו (עירובין, כט, ע"ב) ת"ר, לא יאכל אדם בצל, מפני נחש שבו. ומעשה ברבי חנינא שאכל חצי בצל וחצי נחש שבו וחלה ונטה למות וכו'. וכתבו שם בתוספות וז"ל, פ"ה, ארס של שרף בצל. ור"ח פירש העמוד שבתוכו "שמתעגל" (עיין ערך קטן עיגולים) כמין גבעול, ומתקבצים בו זרע הבצל, עכ"ל. וכתב בפר"ח (י"ד, קטז, ס"ק ט) וז"ל, ומצאתי לבעל הערוך שהביא בשם רב שרירא גאון כפירוש ר"ת, דהוי המקל שישנו באמצע הבצל, ויש לו ראש כראשו של נחש, עכ"ל, עיי"ש.

מלך הדעת בלע - לשון בלוע. ובצל לרוב חריפותו פולט את הבלוע. ועיין בדק הבית (הבית הראשון, ש"ב). וב"י (י"ד, סימן צו).

חסד

לבן. ואמרו (פאה, פ"ג, מ"ד) מלבנות הבצלים. ופירש הר"ש (שם, מ"א) וז"ל, ירק שלהם מתלבן קודם גמר בישולם, עכ"ל. מים. ואמרו (שביעית, פ"ו, מ"ג) בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו, עיי"ש. חסד, חס-דל. ובצלים נקראים חסיות, כמ"ש (גדרים, נח, ע"ב) הלוף השום והבצלים.

גבורה

צפון. ע"י הגלדים נעשה הבצל צפון. ובדרך רמז, כתיב (שמות, יד, ב) לפני בעל צפון, ר"ת בצל.

חמימות. וכתב בכלי יקר (במדבר, יא, א) וז"ל, החציר והבצלים והשומים המחמין ביותר ומבטלין הקרירות, עכ"ל. וכבר נחלקו הפוסקים אי בצל חשיב קלי הבישול שמתבשל בכלי שני. והחמימות מייבשת. ואמרו (שביעית, פ"ה, מ"ד) בצלים הקיצונים. ופירש הרמב"ם (שם) וז"ל, ע"ש הקיץ, מפני שכבר נתייבשו תכלית היובש, עכ"ל. ונקרא בצל, ע"ש שדרך לצלותו באש, כמ"ש (שבת, יט, ע"ב) אין צולין בשר ובצל וכו'.

תפארת

קו אמצעי מחבר בין ימין ושמאל, בין צדיק לרשע. וכתיב (מלאכי, ג, יח) בין צדיק לרשע, ר"ת בצל. והוא בסוד יושר דעיגולים, כי בצל סוד עיגול, עיין ערך קטן עיגולים. ובקלקול, כתיב (משלי, יח, ה) להטות צדיק במשפט, ר"ת בצל. וכתיב (בראשית, יד, ז) אל עין משפט, עולה בצל במילוי.

נצח

נו"ה, שם צבאות. וכתיב (במדבר, ח, כד) לצבא צבא בעבודת, ר"ת בצל

הוד

נו"ה, בחינת שוק, ובחינת שוק ברחובה של עיר. ואמרו (פאה, פ"ג, מ"ג) המחליק בצלים לשוק.

יסוד

אמרו (פאה, פ"ג, מ"ד) האמהות של בצלים. ופירש הרמב"ם (שם) וז"ל, הוא בצל שמשאירים לזרע, עכ"ל.

ולהיפך אמרו (שביעית, פ"ב, מ"ט) הבצלים הסריסים. ואמרו (תרומות, פ"ט, מ"ו) איזהו דבר שאין זרעו כלה כגון, וכו', והבצלים.

וכתיב (משלי, י, ו) ברכות לראש צדיק, ר"ת בצל. ועיין ערוך (ערך בלפסין).

מלכות

לבנה. וכתב בשפתי כהן (במדבר, כח, טו) וז"ל, דאמר ר"ל מה נשתנה שעיר של ר"ח שנאמר בו לה, אמר הקב"ה, הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח, ע"כ (חולין, ס, ע"ב). וסוד הענין, שהיא היתה בחינת בעלה שהיתה טמונה וכמוסה בתוך הכתר צדיק ועטרה, שהיו כולם כגלדי בצלים כדורים כמוסים זו בתוך זו, וצדיק ועטרה שניהם בשלמות, לזה אמרה אפשר לשני מלכים וכו', הואיל ואני איני צריכה לו ולא הוא צריך לי, שאני יושבת בתוכו ולא הוא יושב בתוכי, א"כ למה שנינו יחד, עכ"ל, עיי"ש.

אותו חי, מ"מ אין טוב לאכלו חי, עכ"ל. ואיתא בספר בעש"ט (יתרו, אות מו) וז"ל, שמענו בשם הבעש"ט שהזהיר מאוד לבלי לאכול בצלים חיים (שיחות הר"ן, רס"ד), עכ"ל, עיי"ש. ועיקר חריפות הבצל כשהוא חי, עיין באר היטב (יו"ד, סימן צו, אות ד). ועיין פמ"ג (מש"ז, או"ח, סימן א, ס"ק יא). ויו"ד (סימן קח, ס"ק ט).

ובסוד כללות דבר והיפוכו, בצל יש בו כח מיתה (עיין עירובין, כט, ע"א), ויש בו כח חיים.

יחידה

בחינת שורש. ואמרו (חולין, קלז, ע"א) דבר שדרכו לתלוש ולעקור, ופרש"י, כגון בצלים ושומים. ועיין עוקצים (פ"א, מ"ב). והשורש נקרא גם זנב, ומתנא לעילא נקרא שורש, ודו"ק. ואינו חריף כ"כ. עיין חכמת אדם (כלל מט, אות ד). כתב הרמב"ם (מעשרות, פ"ה, משנה ח) וז"ל, בצל של רכפא, הוא בצל שאין לו אלא "גלד אחד" לריף מאד, כשיקרב אל עין האדם מדמע דמעות רבות, עכ"ל.

נפש

כתב בפירוש ר' יוסף בכור שור (במדבר, יא, ח) וז"ל, היו שואלין בצלים ושומים וכל כי הני, ואינו אלא נפש רעה, עכ"ל, עיי"ש הטעם. וז"ש (במדבר, כא, ה) "נפשנו" קצה בלחם הקלקל וגו'.

רוח

כתב בשו"ע הרב (דיני שמירת גוף ונפש, ה"ז) וז"ל, ולא יאכל שום קלוף או בצל קלוף או ביצה קלופה שעבר עליהם הלילה, מפני שרוח רעה שורה עליהם, עכ"ל.

נשמה

כתב בתורת משה (קצת מדרוש לשבת שובה) וז"ל, הנשמה לך וגו', יש גופים שהם נרתיק לנשמה כגלדי בצלים ואין שום לחלוחית אור הנשמה נדבק בחשכת גשם הגוף וכו', עכ"ל.

חיה

אין דרך לאכול בצל חי (עיין ערך קטן פה). ועיין ספר התרומה (סימן רל"א). ועיין שו"ע הרב (סימן רנ"ד, סעיף ה) וז"ל, ואפילו בצל שלפעמים אוכלים

מילון ערכים בקבלה בצל

כתיב (במדבר, יא, ה) זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים.

ועיין זוה"ק (ויקרא, ח"ג, ט, ע"ב; ח"א, כד, ע"ב). ועיין **תיקונים** (יא, ע"א; קכח, ע"א).

וכן צורת ביהמ"ק, עיין חסד לאברהם (מעין א, נהר כה) וז"ל, יש בו מדרגות רבים כעין גלדי בצלים, והנקודה האמצעית היא בית קדשי הקדשים, ואח"כ סובבים אותו עזרות ולשכות, ואח"כ סובב הר הבית, ואח"כ סובב ירושלים, ואח"כ סובב א"י, ואח"כ סובב חו"ל, עכ"ל, עיי"ש.

וכתב בחסד לאברהם (מעין ב, נהר ד) וז"ל, יש בדברי רז"ל ב' סברות, האחת דעת שזכרנו לעיל שהסכימו דעת הפילוסופים בהם עם דעת התוכנים, שהמציאות כלו הוא כגלגל כמו גלדי בצלים זה תוך זה וגם זה דעת הזוהר, וכפי זה כל נ' הארצות כבטן של הארץ. אמנם יש דעת אחרת האומרים הארץ הוא רקיע, והיא מצע על מצע, ולמעלה מונח הרקיע ככיפה לבד וכו'. ולאותו הדעת שפירשו שהארצות כיפות זו על זו ניחא שיתיישב ענין זה, שהיו מאירות ממש מאור החמה ומאור הלבנה, אמנם לאותו הדעת שהם עגולות כמו גלדי בצלים, קשה מהיכן יכנסו להם האורה. ואפשר לומר בב' דרכים, אחד יובן מתוך דבריו לקמן, דהיינו

שיש להם בקיעה או ענין מה (חלונות, כמ"ש בעץ חיים) שדרך שם יכנסו להם האור ההוא ויהנו ממש מאלו המאורות שלנו. והב' הוא שיש להם אור שברא הקב"ה להאיר שם ליושבי הארצות ההם, אמנם ארץ זו התחתונה מכולם אין בה שום אור מפני שאינה מיושבת משום בריה, ואינה אלא להעניש בה את החוטאים, כדרך שירד שם אדם הראשון לאחר שחטא, ומרוב דוחק לא הוליד בה שום תולדה, אלא שהיה מצטער ונצטרף שם, עכ"ל. ועיי"ש דבריו בארוכה.

ובעץ חיים (שער א, ענף ב) כתב וז"ל, וכולם הם בצורת עיגולים זה תוך זה וזה לפניו מזה עד אין קץ ומספר, וכולם כגלדי בצלים זה תוך זה, ע"ד תמונת הגלגלים כנזכר בספרי התוכנים. והנה הבחינה המחברת כל העיגולים יחד הוא ענין קו הדק הזה, המתפשט מן הא"ס ועובר ויורד ונמשך מעיגול לעיגול עד סיום תכלית כולם כנ"ל, ודרך הקו הזה נמשך האור והשפע הצריך לכל אחד ואחד מהם, עכ"ל. ועיין ספר התכונה למהרש"ו (פרקים יא-יב). וביאר הרמח"ל (קל"ח פתחי חכמה, פתח יט) וז"ל, שכל עליונה נושאת וסובלת את התחתונה, ע"כ נציירים זה בתוך זה כגלדי בצלים, עכ"ל. ועיין ע"ז (מא, ע"א), ותוס' שם (ד"ה כדור).



מדור ארמית

מילון ערכים בארמית
בצל - בלפסין - בצלצול -
רכפה - שמרקע - בצלול

מילון ערכים ארמית

נצל – בלפסין – בצלצול – רכפה – שמרקע – בצלול

יצא הזרע וכל זרע חם הוא, כך שמענו, שזה הוא הנחש שאמרו לא יאכלנו, ואף לא יאכל את הבצל ששייר בארץ להוציא ממנו זרע ועמד בו הנחש הזה, מפני שיצא מתורת מאכל ונהיה כמין סם, עכ"ל, עיי"ש.

ונראה שכיון שיש בו חום רב מאוד, ודרך מי שיש לו חום, נמצא בצל, וע"ש כן נקרא בצל, לשון בו-צל. ומחטא אדה"ר משורש דנחש, עשו להם חגורות, ולכן החגור נקרא צלצול, כנ"ל.

עוד כתב בערוך, ערך רכפה, וז"ל, (בסוף מעשרות תוספתא, פ"ה) איזהו בצל של רכפה, כל שעקצו מעוך לתוכו, כבר פי' בערך קילקי. וי"מ בצל של רכפה, פירוש בצל קשה שהאוכלו מדמע, עכ"ל. ולפי הנ"ל נראה, שכנודע שורש חטא עץ הדעת, בעיניים, ותרא האשה, ולכך הבצל שיש בו כח נחש, כנ"ל, יש בו כח לדמע את העיניים דייקא. ועיין רמב"ם (תרומות, פ"ב, הי"ב).

עוד כתב בערוך (ערך שמרקע) וז"ל (בסוף עוקצין, פ"ג, מ"ב) שמרקועין ופטריות, פירוש מין בצל, עכ"ל. ובהפלאה בערכין ערך זה, הביא דברי הרמב"ם שהוא בצל חריף שמשמשין בו לרפואות. והיינו רפואה מכח חריפותו.

כתב בערוך (ערך בלפסין) וז"ל, א"ב, פירוש בולבוסין, בלשון יוני ורומי מין חסית כמו בצל, מעורר תאות המאכל והמשגל, עכ"ל. ונקרא כן מלשון תקפו בולמוס, והבן.

עוד כתב בערוך (ערך בצל) וז"ל, הבצל והבצלצול (בראש כלאים, פ"א, מ"ג), ובירושלמי בצלצול, פגלגלה, לשון ערבי צנון, פיגלא. וי"מ בצל של יער, עכ"ל. והרמב"ם (כלאים, שם) כתב וז"ל, ובצלצול - בצל המדבר, ואולי בצלצול שם לבצל הקטן, עכ"ל. והרע"ב (שם) כתב וז"ל, בצל מדברי קטן משאר בצלים, לפיכך נקרא בצלצול, עכ"ל.

וכן חגור נקרא צלצול (שבת, סב, ע"ב; סוטה, ח, ע"ב, ועוד). ופירש רש"י (סוטה, שם) שהוא לנוי. וזהו שנקרא כן ע"ש בצל, שבצל מראהו יש בו נוי ונראה כצהבהב, וכן חגור זה נראה כבצל מוזהב.

ואמרו (עירובין, כט, ע"ב) ת"ר, לא יאכל אדם בצל, מפני נחש שבו, ומעשה בר' חנינא שאכל חצי בצל וחצי נחש שבו, וחלה ונטה למות, ובקשו חבריו רחמים עליו וחיה, מפני שהשעה צריכה לו. וכתבו בתוס' (שם, ד"ה מפני נחש) וז"ל, פ"ה ארס של שרף, ור"ח פירש העמוד שבתוכו שמתעגל בתוכו כמין גבעול, ומתקבצין בו זרע הבצל, אותו העמוד נקרא נחש של בצל, עכ"ל. וכתב בערוך (ערך נחש) וז"ל, פירש ר' שרירא גאון ז"ל, שמענו שזה הנחש הוא קנה, כגון המקל שישנו באמצע הבצל כשיגדל ויטה ליבש, והוא גבעול שלו, ויש לאותו קנה ראש כראשו של נחש, וחם הוא מאד, מפני שממנו